

**ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΠΡΩΗΝ
ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΕ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ»
«SOCIAL AND OCCUPATIONAL REINTEGRATION OF FORMER
PRISONERS TO DETENTION CENTER »**

**ΚΑΣΙΜΑΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ
ΠΕΓΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΓΑΛΑΝΗ ΔΗΜΗΤΡΑ**

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ :ΣΙΑΚΑΜΠΕΝΗ ΑΡΓΥΡΩ

ΠΑΤΡΑ, 2015

Στη σκιαγραφία του σύγχρονου ανθρώπου παρουσιάζει το άτομο, που προσπαθεί μάταια να βρει διέξοδο και λύτρωση. Ο άνθρωπος βρίσκεται μετέωρος *ανάμεσα* στο άλυτο πρόβλημα της εκλογής, όπου τ' αντίθετα συμπίπτουν: η ελευθερία και η φυλακή.

Κάθε εκλογή έχει μέσα της το στοιχείο της έπαρσης και της ενοχής. Η ενοχή όμως τιμωρείται και, για ν' αποφέρει θετικά για το κοινωνικό σύνολο αποτελέσματα, είναι απαραίτητη η φόρτιση της τιμωρίας μ' ένα στοιχείο σωφρονισμού για τον κατηγορούμενο και παραδειγματισμού για τους άλλους.

Φραντς Κάφκα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ABSTRACT.....	7
ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	12
Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ.....	12
1.1 ΠΕΡΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΝΩΝ.....	12
1.2 Ο ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΝΟΧΟΥ.....	12
1.3 Η ΤΙΜΩΡΙΑ ΣΑΝ ΤΙΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ 13	
1.4 Ο ΔΙΠΛΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ.....	14
1.5 Ο ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	16
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	16
2.1 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	16
2.2 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ.....	17
2.3 ΝΕΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ	22
2.4 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ.....	23
2.5 ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΙ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	31
Η ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ, ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ	31
3.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ	31

3.1.1 Ο ΟΡΟΣ «ΕΠΑΝΑΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ». ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ	33
3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ	36
3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑ-ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ	38
3.4 SOCIAL EXCLUSION UNIT	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	41
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ ΤΟΥΣ	41
4.1. ΟΙ «ΕΛΙΤ» ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ	41
4.2. ΟΙ ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ	42
4.3 ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ	45
4.4. ΟΙ ΤΟΞΙΚΟΜΑΝΕΙΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	50
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ	50
5.1 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ	50
5.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ GRUNDTVIG – PRISON EDUCATION: BASIC SKILLS BLENDED LEARNING (PEBBLE)	50
5.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEONARDO – ISODE – INTEGRAZIONE SOCIO- OCCUPAZIONALE DETENUTI IN EUROPA	51
5.4 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ACTIVE INCLUSION NETWORK»	52
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΣΤΙΣ ΕΠΑ	53
5.6 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ & ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ»	53
5.7 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ»	54
5.8 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΜΠΟΡΩ ΚΑΙ ΕΓΩ»	55

5.9 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «GRUNDTVIG».....	56
5.10 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΕΧ Ο СОР»	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	58
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.....	58
6.1 ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ	58
6.2 ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ.....	59
6.3 ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ.....	60
6.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ.....	62
6.5 ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	63
6.6 ΥΛΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ	65
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	66
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	68
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	68
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΟΓΡΑΦΙΑ.....	72
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	73
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	75
ΑΡΧΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ.....	75

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κοινωνική και επαγγελματική επανένταξη των αποφυλακισμένων αποτελεί τον ακρογωνιαίό λίθο του σωφρονιστικού συστήματος. Ο κρατούμενος μετατρέπεται από έγκλειστος σε ελεύθερο πολίτη. Σε αυτό το μεταιχμιακό στάδιο θα αποδειχθεί αν πέτυχε ο σωφρονισμός. Το άτομο καλείται να αποδείξει ότι πρεσβεύει ένα νέο τρόπο ζωής απαλλαγμένος αφενός μεν από τις τύψεις του, αφετέρου δε από τη στέρηση της ελευθερίας.

Η εργασία πραγματοποιήθηκε με βιβλιογραφική έρευνα αναζητώντας πληροφορίες στην εγχώρια και διεθνή βιβλιογραφία, σε ηλεκτρονικές επιστημονικές βάσεις δεδομένων και εγκυρότατες ιστοσελίδες υγειονομικών οργανισμών. Αναζητήθηκαν άρθρα μεταξύ 1995-σήμερα. Στην οργάνωση του θεωρητικού πλαισίου σημαντικό ρόλο κατείχαν οι λέξεις κλειδιά: *ποινή, κοινωνία, επανένταξη, σωφρονιστικά ιδρύματα.*

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια της ποινής. Αναλύεται ο σωφρονισμός και η μεταβολή του στη δημοκρατική κοινωνία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο σκιαγραφείται η λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος και ο σωφρονιστικός κώδικας σε Ελλάδα και Ευρώπη.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η επανένταξη των αποφυλακισμένων, ο αποκλεισμός και η προσαρμογή τους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι κατηγορίες κρατούμενων και διαδικασία επανένταξής τους

Στο πέμπτο κεφάλαιο τα διαθέσιμα προγράμματα κοινωνικής και επαγγελματικής επανένταξης των αποφυλακισμένων.

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο αναλύεται ο σημαντικός ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην παροχή κατάλληλων συνθηκών επανένταξης των αποφυλακισμένων.

Τέλος παρατίθενται τα συμπεράσματα και η εκτενής βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε κατά την εκπόνηση.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to analyze the existing situation regarding social and professional reintegration of former prisoners in correctional institutions.

Material and Methods: This research is a literature search of information on domestic and international literature in electronic scientific databases and websites very reliable health organizations. Searched for articles from 1995-present. To the organization of theoretical framework important role held the keywords: *punishment, society, rehabilitation, correctional institutions*.

The first chapter presents the meaning of the sentence. Analyzed the reformation and change in a democratic society.

The second chapter outlines the operation of the prison system and the prison code in Greece and Europe.

The third chapter presents the reintegration of ex-prisoners, exclusion and adaptation.

The fourth chapter presents the categories of prisoners and their reintegration process

In the fifth chapter of the available programs and social reintegration of ex-prisoners.

In the sixth and final chapter discusses the important role of social worker in providing appropriate conditions reintegration of ex-prisoners.

Finally, the conclusions and the extensive literature that was used during the preparation..

ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Ποινή: είναι η στέρηση ή η μείωση ενός έννομου αγαθού, που επιβάλλεται σ' ένα άτομο με δικαστική απόφαση, επειδή διέπραξε ένα αδίκημα για το οποίο ο νόμος προβλέπει την επιβολή αυτής της τιμωρίας (Μπαμπινιώτης, 1998).

Σωφρονισμός: συνέτιση ατόμου κυρίως με τιμωρία (Μπαμπινιώτης,2010).

Έγκλημα: κάθε πράξη που τιμωρείται από τον ποινικό νόμο (Μπαμπινιώτης,2010).

Παραβατικότητα: συμπεριφορά που στοχεύει στην παραβίαση τυπικών και άτυπων κανόνων(Μπαμπινιώτης,2010).

Σωφρονιστικό ίδρυμα: ίδρυμα εκτέλεσης των ποινών και μέτρων ασφάλειας κατά της ελευθερίας, όπως αυτές επιβάλλονται από τα αρμόδια Δικαστήρια (Μπαμπινιώτης,2010).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρεκτρεπόμενη στάση δεν ισχύει πάντα υπό τη μορφή εγκληματικής πράξεις που πρέπει να διώκεται ποινικά, ενώ σε μεγάλο βαθμό δεν έρχεται στην επιφάνεια και δεν «ενάγεται» από τα άτομα που την έχουν υποστεί, από τις οικογένειες των υπαιτίων και το κοινωνικό πλαίσιο (εκπαιδευτικό προσωπικό, τοπική κοινότητα). Με το πέρασμα του χρόνου βέβαια, ανά γεωγραφικές εκτάσεις, τοπικές κοινότητες και συλλόγους, καθώς και τύπους της συγκεκριμένης παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, τείνει να παρουσιάζει αύξηση η εγκληματική της μορφή, είτε αυτή έρχεται στην επιφάνεια κατ' αναφορά των θυμάτων είτε από αυτόβουλη δίωξη των εντεταλμένων οργάνων.

Οι κανόνες ποινικού δικαίου και δικαστικής διαδικασίας των χωρών που βρίσκονται σε εϋνοια, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, καθορίζουν τη δίωξη, διεξαγωγή δίκης με συγκεκριμένη σύσταση των δικαστών και καταλογισμό ενοχής για παραβατικότητα των ανηλίκων έπειτα από εκτενή επαλήθευση των συνθηκών, ατομικών ή οικογενειακών, προσμέτρηση των στοιχείων που υποδηλώνουν ενοχή και τη μορφή και συμψηφισμό της κάθειρξης. Περιστασιακές και συνάμα οργανωμένες διερευνήσεις και αναλύσεις, τόσο στην Ελλάδα όσο και ευρύτερα στην Ευρώπη, έχουν πλησιάσει τη βία, την αποκλίνουσα και παραβατική συμπεριφορά των ανηλίκων, καταλήγοντας σε επιστημονικά συμπεράσματα της συγκεκριμένης εγκληματικής συμπεριφοράς, των παραγόντων πρόκλησής της (συναισθηματικών και κοινωνικών) και του ποινικού κατευνασμού. Στην ομόχρονη κοινωνία λαθεμένα επικρατεί η άποψη ότι η παραβατικότητα αποτελεί πράξη που προβαίνουν άτομα από τις χαμηλές κοινωνικές κάστες.

Η παραβατικότητα είναι ένα από τα αποτελέσματα της εδραίωσης των νόμων στον «κατηγορούμενο», τα κοινωνικά σύνολα αθετούν νόμους και τείνουν στην εφαρμογή σε ορισμένα άτομα έχοντας ως συνέπεια να προσδιορίζονται ως άτομα της παρίας και στηλιτευμένα. Το δόγμα του ηθικού στίγματος το οποίο στηρίχθηκε στην άποψη της συμβολικής ώσμωσης δίνει έμφαση στη στηλίτευση ορισμένων ατόμων η οποία ενδέχεται να συνεχίσει την παραβατική συμπεριφορά.

Ο Cohen ορθά πρεσβεύει τεκμηριωμένη εγκληματολογία διότι είναι «είναι η σκληρότερη διαδοχή της θεωρίας της ετικετοποίησης. Ο ορισμός του εγκλήματος

ως συμπεριφορά που επισημαίνεται ως τέτοια δεν σημαίνει πως κάποιος το έγκλημα δεν θα το έπαιρνε σοβαρά ως έγκλημα. Έγκλημα είναι ο νομικός ορισμός ορισμένων πράξεων άλλα είναι επικίνδυνα άλλα μη πραγματικά. Επιπλέον δεν ποινικοποιούνται όλες οι επιβλαβείς πράξεις ειδικά των πιο ισχυρών ομάδων στην κοινωνία».

Η αντιμετώπιση της κοινωνίας προς το άτομο που διώκεται ποινικά παρουσιάζει έλλειψη επιείκειας, με αποτέλεσμα το άτομο αυτό σε βάθος χρόνου να παρουσιάσει άλλου είδους παραβατική συμπεριφορά και διωχθεί ποινικά για ακόμα μια φορά. Με τη δευτερεύουσα αντίδραση του κοινωνικού συνόλου το άτομο αποδέχεται σταδιακά τον στιγματισμό ενσωματώνοντάς τον στα στοιχεία του χαρακτήρα του. Το στίγμα δεν κάνει την εμφάνισή του μόνο σε όσους έχουν προκαλέσει αδικήματα αλλά και σε ένα μεγαλύτερο σύνολο ατόμων φανερώνουν γνωρίσματα παραπλήσια με τους ήδη στηλιτευμένους.

Θα ήταν δυνατόν να δώσουμε έμφαση στο ότι το «στίγμα» εδραιώνεται σε όσους σωφρονίστηκαν με εγκλεισμό και όχι στα άτομα τα οποία διέπραξαν εγκληματικές πράξεις και δεν έχουν σωφρονιστεί ακόμα. Η ενσωμάτωση ξανά στο κοινωνικό σύνολο για τα άτομα που παραβίασαν αποδείχθηκε δύσκολη εξαιτίας του στίγματος και οι συνέπειες ήταν ποικίλες για όσους εντάχθηκαν σε πλαίσιο σωφρονισμού. Κατά συνέπεια, το «στίγμα» τον χαρακτηρίζει στη μετέπειτα πορεία της ζωής του σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο.

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η ανάλυση την υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά την κοινωνική και επαγγελματική επανένταξη των πρώην κρατουμένων σε σωφρονιστικά ιδρύματα.

Στόχοι της εργασίας είναι:

- η ανάλυση της έννοιας του σωφρονισμού,
- οι τρόποι κοινωνικοποίησης των αποφυλακισμένων,
- οι τρόποι αποφυγής του κοινωνικού αποκλεισμού
- καθώς και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

1.1 ΠΕΡΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΝΩΝ

Σαν ποινή νοείται η στέρηση ενός έννομου αγαθού κατόπιν δικαστικής απόφασης η οποία επιβάλλεται λόγο αδικήματος. Το μέγιστο έννομο αγαθό είναι η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας και για το λόγο αυτό επιβάλετε από την έννομη τάξη ο σωφρονισμός με την έννοια της στέρησης του αγαθού αυτού (Αρχιμανδρίτου, 2012).

Η ποινή δεν είχε πάντα την έννοια της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την αρχαιότητα η τιμωρία επέβαλε την «ανταποδοτική αρχή» από το μέρος της οικογένειας του θύματος ώστε ο τελευταίος να ικανοποιηθεί. Κατά το πέρασμα των αιώνων η ποινή απέκτησε δημόσιο χαρακτήρα.

Υπεύθυνο για την επιβολή της ποινής είναι το κράτος το οποίο ταυτόχρονα εκτελεί την ποινή. Στη σύγχρονη εποχή ο ποινικός κώδικας καθορίζει τα κριτήρια με τα οποία ο δικαστής θα έχει την ευχέρεια επιλογής της ποινής. Ταυτόσημο της σύγχρονης νομολογίας περί ποινών στην Ελλάδα θεωρείτε η κατάργηση της θανατικής ποινής ή «εσχάτη των ποινών» όπου αφορά την αφαίρεση της ζωής του εγκληματία- θύτη.

Η κατάργηση επήλθε με το Νόμο 2172/1993, άρθρο 33, παράγραφος 1, ΦΕΚ Α' 207 το Δεκέμβριο του 1993 ενώ επιβεβαιώθηκε και στη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 (Ευαγγέλου, 1999).

1.2 Ο ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΝΟΧΟΥ

Σύμφωνα με τον Ιταλό ποινικολόγο Τσεζάρε Μπεκαρία στο πόνημα του «Περί εγκλημάτων και ποινών», (1764 πρώτη έκδοση) «σκοπός της ποινής, δεν είναι η εκδίκηση, αλλ' ο σωφρονισμός αυτού που διέπραξε το αδίκημα και ο παραδειγματισμός των άλλων». Από την λύτη αυτή πρόταση γίνεται κατανοητό ότι η ποινή επιβάλλεται στον άνθρωπο που έχει διαπράξει το αδίκημα για να του δώσει το δικαίωμα της μετανοίας και της μεταμέλειας ενώ ταυτόχρονα δίνει στην κοινωνία το αίσθημα της ισότητας και της απονομής της δικαιοσύνης (Beccaria, 2009).

Ο ρόλος της τιμωρίας γίνεται φανερός από τα αρχαία χρόνια όπου ήταν ταυτόσημος με τις έννοιες της συνδρομής και της βοήθειας. Συνεπώς η τιμωρία του ενόχου συμβάλει στην κάθαρση της ψυχής του, στη μεταμέλεια του καθώς και στη συμβολή της εκ νέου κοινωνικοποίησης του (Κουράκης, 2008). Μπορεί να καταστεί σαφές ότι ο σωφρονισμός, η ποινή και η τιμωρία είναι συγκοινωνούντες έννοιες που έχουν σαν σκοπό τη μη επανάληψη του αδικήματος, την επιβολή δικαιοσύνης καθώς και την «μετατροπή του καταδικαζόμενου» σε ανασχετικό παράγοντα στην επέκταση του εγκλήματος (Κουράκης, 2008).

1.3 Η ΤΙΜΩΡΙΑ ΣΑΝ ΤΙΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ο Φιόντορ Μιχάηλοβιτς Ντοστογιέφσκι στο έργο του «Έγκλημα και τιμωρία» (1866 πρώτη έκδοση) τοποθετεί την ελευθερία σαν κομμάτι του παραπτώματος λόγω της πλήρους σύνδεσης της τιμωρίας με αυτό. Συνεπώς η τιμωρία που είναι το τίμημα της ελευθερίας προωθεί τον ένοχο στην καταφατική κάθαρση. Ταυτόχρονα ο Ντοστογιέφσκι τονίζει και την ευθύνη της κοινωνίας απέναντι στον ένοχο θέλοντας να του δώσει περισσότερα ελαφρυντικά. Το αντίτιμο της ενοχής θα πρέπει να βαρύνει έκτος από τον ένοχο και του κρατικούς φορείς που δεν κατόρθωσαν να νουθετήσουν την κοινωνία με το αναμενόμενο σθένος ώστε να εκλείψουν εγκληματικά φαινόμενα. Η στέρηση της ελευθερίας περιορίζει το άτομο και το καθιστά φαινομενικά «ανίκανο» να προσφέρει. Μέσα όμως από την κινητοποίηση των κρατικών φορέων το άτομο αυτό δύναται να προσφέρει τόσο εντός του σωφρονιστικού ιδρύματος όσο και κατά την έξοδο και επανένταξη του στην κοινωνία (Dostojevskij, 2012).

Το κατά πόσο είναι εφικτή η επανένταξη εξαρτάται κυρίως από τη σύμπτωση των κοινωνικών φορέων, τη φύση του αδικήματος καθώς και από τον ίδιο των καταδικαζόμενο και τη δική του θέληση. Αξίζει να τονιστεί ότι η παγκόσμια ιστορία και λογοτεχνία βρίθει παραδειγμάτων πρώην καταδικών που μπόρεσαν να εγκλιματιστούν και να γίνουν αξιόλογα μέλη της κοινωνίας. Περίτρανο παράδειγμα αποτελεί ο Γιάννης Αγιάννης στο κορυφαίο έργο του Βίκτορος Ουγκώ οι Άθλιοι (1862 πρώτη έκδοση) όπου αν και πρώην κατάδικος τοποθετείτε σαν το επίγειο καλό που θέλει να προσφέρει τα μέγιστα στο συνάνθρωπο (Hugo, 2013).

Συνεπώς η μεταμέλεια και η στέρηση της ελευθερίας του καταδικαζόμενου άτομου είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την κοινωνία και τα μέσα που αυτή θα χρησιμοποιήσει για την ομαλή ένταξη του (Κουράκης, 2008).

1.4 Ο ΔΙΠΛΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

Για όποιο λόγο και αν διαπράχθηκε κάποιο αδίκημα ο χαρακτήρας της ποινής θα πρέπει να έχει χαρακτηριστικά εξαγνισμού και κάθαρσης. Θα πρέπει να μπορεί να νουθετεί τον κατηγορούμενο και σε καμία περίπτωση να μην του δημιουργεί αισθήματα εκδίκησης. Η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει ότι μια βίαια πράξη που θα αντιμετωπιστεί με βίαιο τρόπο θα επιφέρει σφοδρή απέχθεια από την οπτική πλευρά του δράστη τόσο για τη δικαιοσύνη όσο και για την κοινωνία. Ταυτόχρονα γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή του θεσφάτου «η βία φέρνει βία» να κινήσει τον ένοχο σε πιο τεχνικά άψογες και ταυτόχρονα αποτρόπαιες βίαιες πράξεις (Παπανδρέου, 2008).

Η αλληλουχία βίαιων ποινών θα επιφέρει ακολουθία βίαιων πράξεων με συνέπεια την αναπαραγωγή των πράξεων χωρίς κανένα ηθικό και μη φραγμό.

Εκτός από τη δυνατότητα του ενόχου να σωφρονιστεί και να γίνει μετά το πέρας της ποινής του ένα ισάξιο και αξιόλογο μέλος της κοινωνίας η ποινή στοχεύει και στον παραδειγματισμό των ατόμων της κοινωνίας ώστε να μην επαναληφτεί το αδόκιμα από κανέναν. Συνεπώς **ο πρώτος ρόλος της ποινής διατελεί επί του ατομισμού του κάθε ενόχου ενώ ο δεύτερος συντελεί στην εξάλειψη παρόμοιων φαινομένων από μέρους των υπολοίπων μελών της κοινωνίας.** Για να συμβεί όμως ο παραδειγματισμός εντός της κοινωνίας θα πρέπει ο ένοχος να αποστραφεί την πράξη του, να μετανοήσει και να αποτελέσει παράδειγμα για τους γύρω του και εν γέννη την κοινωνία η οποία θα αποστρέφει από παρόμοια αδικήματα (Γκιούλη, 2004).

1.5 Ο ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Στις δημοκρατικές κοινωνίες της Ευρώπης η φυλακή, που την συναντάμε στην ιστορία το 19^ο αιώνα, παρουσιάζεται σαν μια τεράστια κατάκτηση της κοινωνίας. Η φυλακή αντικατέστησε τους βασανισμούς των ενόχων και τον εξοστρακισμό τους από το κοινωνικό περιβάλλον. Μέγιστη επίσης θεωρείτε η αντικατάσταση της

θανατικής ποινής με τη φυλάκιση. Μέχρι την αναφερόμενη περίοδο υπήρχε η σύνδεση της ποινής σε αναλογία με την πράξη που είχε διαπραχτεί. Δηλαδή όσο πιο σκληρή ήταν η πράξη ακόμα περισσότερο σκληρή ήταν η ποινή για αυτή. Οι αρχές προς δημόσιο παραδειγματισμό εκτελούσαν τις ποινές παρουσία της τοπικής κοινωνίας που κατά κύριο λόγο ήταν βασανιστήρια και θανατική ποινή στην περίπτωση του φόνου. Υπό τη σκιά της ωμής βαρβαρότητας οι πολίτες αποτροπιασμένοι θέλησαν να εκλείψει το φαινόμενο της ανοιχτής ποινής η όποια έδωσε τη θέση της σε άλλες μορφές ποινής όπως είναι η στέρηση της ελευθερίας του ενόχου (Μοίρας, 1998).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

2.1 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όσον αφορά την Οργάνωση του Σωφρονιστικού συστήματος στη χώρα μας περιλαμβάνονται οι γενικές αρχές οι οποίες έχουν προσδιοριστεί από το Σύνταγμα, τις διεθνείς συμβάσεις, τους νόμους και τα προεδρικά διατάγματα καθώς επίσης και τις κανονιστικές πράξεις κατ' εξουσιοδότηση τους, λαμβάνοντας υπόψη τον Σωφρονιστικό Κώδικα που είναι σε ισχύ.

Στις γενικές αρχές περιλαμβάνονται οι κανόνες που διέπουν την εκτέλεση των ποινών και των μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας και οι κανόνες που διέπουν τη μεταχείριση των κρατουμένων στα σωφρονιστικά ιδρύματα (Φρονίμου, 2008).

Όσον αφορά την εφαρμογή των προαναφερθέντων κανόνων δεν θα πρέπει να παραβιάζονται οι αρχές της νομιμότητας και της ισότητας όσον αφορά την μεταχείριση των φυλακισμένων στα σωφρονιστικά ιδρύματα και θα πρέπει αναμφισβήτητα να υπάρχει ο ανάλογος σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα βάσει νόμου (Γιοβάνογλου, 2006).

Ο Σωφρονιστικός Κώδικας αναφέρει και περιγράφει τα όργανα που ασκούν σωφρονιστική πολιτική και τα οποία είναι:

- Το Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών.
- Η Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών.
- Τα Συμβούλια της Φυλακής.

Επιπλέον, στο περιεχόμενο του Σωφρονιστικού Κώδικα προσδιορίζονται:

Οι κατηγορίες των κρατουμένων και των σωφρονιστικών ιδρυμάτων, ο τρόπος που θα πραγματοποιηθεί η μεταγωγή τους σε αυτά και η διαβίωση τους, η υλοποίηση των προγραμμάτων καθώς επίσης και ο τρόπος που θα διαθέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους, η επαγγελματική τους κατάσταση, ο υπολογισμός ημερών ποινής λόγω εργασίας και η επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Ακόμη στο περιεχόμενο του Σωφρονιστικού Κώδικα αναφέρονται:

Οι εναλλακτικές μορφές που εκτίονται οι ποινές, τα μέτρα που επιβάλλονται για την ομαλή λειτουργία των σωφρονιστικών ιδρυμάτων, ο τρόπος μεταγωγών των

φυλακισμένων, ο τρόπος που λήγει η έκτιση των ποινών. η μετασφρονιστική μέριμνα και ο έλεγχος της εφαρμογής του Σωφρονιστικού Κώδικα και τα όργανα που είναι υπεύθυνα για αυτό. Αυτά είναι η Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου και οι υπαγόμενες σε αυτή Διευθύνσεις: της Πρόληψης Εγκληματικότητας και Σωφρονιστικής Αγωγής Ανηλίκων, της Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων, της Λειτουργία Ειδικών Θεραπευτικών Καταστημάτων, της Επιθεώρησης Σωφρονιστικών Καταστημάτων και Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων και της Εξωτερικής Φρούρησης Φυλακών και λοιπών Καταστημάτων (Αρχιμανδρίτου, 2012).

2.2 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Ο σωφρονιστικός κώδικας αποτελεί ένα σχέδιο νόμου το οποίο συντάχθηκε από Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή¹ την σύσταση της οποίας αποφάσισε ο Υπουργός Δικαιοσύνης (44301/19-04-1996). Κατόπιν η επεξεργασία του σχεδίου πραγματοποιείται από Επιτροπή που συστήθηκε με την αριθμό [Α] 184109/26-11-1998 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και συμπληρώθηκε με την με αριθμό 190003/29-12-1998 όμοια (Ανδρέου, 2001).

Τέλος ο Σωφρονιστικός Κώδικας επανεξετάστηκε από Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή που ανασυγκροτήθηκε με την αριθμό 85675/01-07-1999 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και τροποποιήθηκε με την με αριθμό 90164/14-07-1999 όμοια.

Στην συνέχεια αξίζει να γίνει μια ανάλυση για το περιεχόμενο των κεφαλαίων του Σωφρονιστικού Κώδικα αναφέροντας ορισμένα αποσπάσματα ξεκινώντας με το Πρώτο Κεφάλαιο το οποίο αποτελείται από δύο τμήματα.

Στο πρώτο τμήμα εμπεριέχονται τα δικαιώματα των κρατουμένων και πιο συγκεκριμένα στο Άρθρο 4 αναφέρεται ότι:

1. *«Κατά την εκτέλεση της ποινής δεν περιορίζεται κανένα άλλο ατομικό δικαίωμα των κρατουμένων εκτός από το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία».*

¹ Ειδική επιτροπή της βουλής για την επεξεργασία σχεδίου νόμου για την τροποποίηση διατάξεων του Δικαίου

2. «Οι κρατούμενοι δεν εμποδίζονται, λόγω της κράτησής τους, στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και την άσκηση των δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζει ο νόμος, αυτοπροσώπως ή με αντιπρόσωπο».

Στην συνέχεια περιλαμβάνονται οι Υποχρεώσεις και οι Περιορισμοί των Δικαιωμάτων των Κρατουμένων. Αποσπασματικά στο Άρθρο 7 αναφέρεται ότι:

1. «Οι κρατούμενοι δεν έχουν άλλες υποχρεώσεις ούτε υπόκεινται σε άλλους περιορισμούς των δικαιωμάτων τους, εκτός από αυτούς που προβλέπονται ρητά στον παρόντα Κώδικα και στις κατ' εξουσιοδότησή του εκδιδόμενες κανονιστικές πράξεις».

2. «Οι κρατούμενοι έχουν πρωταρχική υποχρέωση να συμμορφώνονται προς τις εντολές των αρμόδιων υπαλλήλων, ώστε να εξασφαλίζονται οι κατά το δυνατόν καλύτερες συνθήκες ευταξίας και ομαλής κοινής διαβίωσης μέσα στο κατάστημα κράτησης, καθώς και η αποτελεσματική λειτουργία των θεσμών που προβλέπουν την έξοδό τους από αυτό».

3. «Τα μέτρα φύλαξης και εξασφάλισης της ομαλής λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης δεν αποκλείουν την άσκηση των συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων των κρατουμένων, κατά την έννοια του άρθρου 4 του παρόντος».

4. «Η εύρυθμη λειτουργία και η ασφάλεια του καταστήματος σε εξαιρετικές περιπτώσεις είναι δυνατόν να δικαιολογούν περιορισμούς στους όρους διαβίωσης, οι οποίοι καθορίζονται κατά περίπτωση με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού»(Λυμπέρης, 2008).

Στο Δεύτερο Τμήμα του Πρώτου Κεφαλαίου γίνεται αναφορά στα όργανα άσκησης της σωφρονιστικής πολιτικής τα οποία είναι:

- Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών.
- Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών.
- Συμβούλιο Φυλακής.

Προχωρώντας στο Δεύτερο Κεφάλαιο, περιγράφεται η Μεταχείριση των κρατουμένων σύμφωνα με τις κατηγορίες:

- Διάκριση και διαχωρισμός των κρατουμένων.
- Νεαροί κρατούμενοι.
- Κρατούμενοι υπόδικοι.
- Ειδικές κατηγορίες κρατουμένων.

Ενδεικτικά στην τελευταία κατηγορία αξίζει να αναφερθεί το απόσπασμα: «Οι κρατούμενοι για χρέη ή για άλλο λόγο σε εκτέλεση απόφασης πολιτικού δικαστηρίου, καθώς και οι οφειλέτες χρηματικής ποινής, αυτοτελώς ή κατά μετατροπή ή προστίμου ή δικαστικών εξόδων αποτελούν Ειδικές κατηγορίες κρατουμένων και ζουν σε χωριστά τμήματα των αντίστοιχων για την κατηγορία τους καταστημάτων (νεαρών, γυναικών, ανδρών). Επιτρέπεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις η διαβίωσή τους στα ίδια τμήματα με υπόδικους κρατουμένους».

Στο Τρίτο Κεφάλαιο γίνεται μια περιγραφή των καταστημάτων κράτησης ως προς τον τρόπο λειτουργίας τους, την οργάνωσή τους, τις κτιριακές εγκαταστάσεις και τους χώρους που διαβιώνουν οι κρατούμενοι. Επιπλέον, αναφέρονται και οι διακρίσεις των σωφρονιστικών ιδρυμάτων τα οποία διακρίνονται σε γενικά που με τη σειρά τους κατηγοριοποιούνται σε Α', Β' και Γ' τύπου ανάλογα με τις ποινές των κρατουμένων, σε ειδικά τα οποία είναι οι αγροτικές φυλακές, η Κεντρική Αποθήκη Υλικού Φυλακών (ΚΑΥΦ), τα καταστήματα νέων και τα κέντρα ημιελεύθερης διαβίωσης καταδίκων και σε θεραπευτικά τα οποία είναι τα γενικά νοσοκομεία, τα θεραπευτήρια για ψυχασθενείς και τα καταστήματα για τοξικομανείς (Λυμπέρης, 2008).

Στη συνέχεια, στο Τέταρτο Κεφάλαιο αναφέρεται η Εισαγωγή και διαβίωση των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης. Σε αυτό το κεφάλαιο περιλαμβάνονται η Ενημέρωση και τοποθέτηση του νεοεισαγόμενου κρατουμένου στην οποία ο κρατούμενος ενημερώνεται από το διευθυντή για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του καθώς και για τους εσωτερικούς κανονισμούς του σωφρονιστικού ιδρύματος. Κατόπιν ο γιατρός εξετάζει τον κρατούμενο και διαπιστώνει πιθανές ασθένειες και ο κοινωνικός λειτουργός συζητάει μαζί του στα πλαίσια μιας ατομικής συνέντευξης για τα ατομικά, οικογενειακά και επαγγελματικά ή άλλα προβλήματα. Επιπλέον σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρεται η υγειονομική περίθαλψη των κρατουμένων, η εισαγωγή ασθενών κρατουμένων σε θεραπευτικά καταστήματα κράτησης ή νοσηλευτικά ιδρύματα και η διατροφή τους.

Η ενημέρωση και η ψυχαγωγία των κρατουμένων το οποίο αποτελεί ένα από τα δικαιώματα τους για μια πιο ανθρώπινη μορφή κράτησης στα σωφρονιστικά ιδρύματα αναφέρεται στο Κεφάλαιο Πέμπτο με τίτλο «Μορφωτικά προγράμματα και ελεύθερος χρόνος κρατουμένων» στο οποίο περιλαμβάνονται: η Οργάνωση, η

Εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση, η Ενημέρωση η Ψυχαγωγία - Ελεύθερος χρόνος και η Άσκηση θρησκευτικών καθηκόντων. (Καραγιαννόπουλος, 2012)

Το επόμενο κεφάλαιο με τίτλο «Εργασιακή κατάσταση κρατουμένων» αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο και χωρίζεται σε δυο τμήματα. Στο πρώτο τμήμα περιλαμβάνονται η Οργάνωση εργασίας και απασχόλησης μέσα στο κατάστημα και η Αμοιβή εργασίας και απασχόλησης. Ενδεικτικά, στο Άρθρο 43 αναφέρεται ότι:

«Η εργασία των κρατουμένων που παρέχεται σε μονάδες ή επιχειρήσεις του Δημοσίου ή του ευρύτερου δημόσιου τομέα έξω από τα καταστήματα κράτησης ή σε αγροτικές, βιοτεχνικές μονάδες ή εργαστήρια μέσα στα καταστήματα, αμείβεται με χρηματικό ποσό, το ύψος του οποίου καθορίζεται ανά ημέρα ή κατ' αποκοπή ή κατά μονάδα μέτρησης, με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, ανάλογα με το είδος της εργασίας και το βαθμό εξειδίκευσης του εργαζομένου. Για τον προσδιορισμό της αμοιβής εργασίας που παρέχεται σε ιδιωτικές μονάδες ή επιχειρήσεις έξω από τα καταστήματα κράτησης συνεκτιμάται και η νομοθεσία που ισχύει για τους εργαζόμενους γενικά. Το ένα τρίτο της αμοιβής για κρατουμένους εργαζόμενους έξω από τα καταστήματα κράτησης αποδίδεται στο Δημόσιο ως συμμετοχή τους στις δαπάνες διαβίωσης στο κατάστημα και κατατίθεται στο λογαριασμό Κεφάλαια Εργασίας Κρατουμένων. Το αποδιδόμενο αυτό ποσό δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει ανά ημέρα το ημερομίσθιο ανειδίκευτου εργάτη»(Ανδρουλάκης, 2008).

Το δεύτερο τμήμα αφορά τον Ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής λόγω εργασίας και αναφέρονται οι Προϋποθέσεις και η διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα όπως αναφέρεται στο Άρθρο 46:

«Προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης, καθορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις του ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής για καταδίκους και υπόδικους, ο οποίος δεν μπορεί να υπερβαίνει κατ' ανώτατο όριο τις δύο ημέρες εκτιτέας ποινής για κάθε ημέρα εργασίας ή απασχόλησης σε προγράμματα ή σπουδών, σύμφωνα με το άρθρο 35 παράγραφος 8 του παρόντος. Σε ειδικές ή εξαιρετικές περιπτώσεις με παρόμοιο προεδρικό διάταγμα μπορεί να γίνει υπέρβαση του παραπάνω ανώτατου ορίου».

Επιπλέον σημαντικό δικαίωμα των κρατουμένων είναι η επικοινωνία των κρατουμένων με το κοινωνικό περιβάλλον όπως αυτή ορίζεται από το Κεφάλαιο Έβδομο του Σωφρονιστικού Κώδικα στο οποίο αναφέρονται οι άδειες των

κρατουμένων, ο σκοπός και ο τρόπος που πραγματοποιείται η επικοινωνία, η διαδικασία που χορηγούνται οι τακτικές και οι εκπαιδευτικές άδειες για τις οποίες είναι υπεύθυνο το Πειθαρχικό Συμβούλιο. Η τήρηση ενός ειδικού βιβλίου είναι υποχρεωτική στο οποίο αναγράφονται η ημερομηνία και η ώρα της εξόδου των κρατουμένων για να υπάρχει ο απόλυτος έλεγχος όσον αφορά την επιστροφή τους (Ανδρουλάκης, 2008).

Συνεχίζοντας, το Όγδοο Κεφάλαιο έχει σαν τίτλο: «Εναλλακτικές μορφές έκτισης των ποινών και της ελευθερίας» και το οποίο αναφέρεται στην Ημιελεύθερη διαβίωση η οποία έχει σαν στόχο να απασχολήσει τους κρατουμένους είτε επαγγελματικά είτε με κάποιον άλλο τρόπο εκτός σωφρονιστικού ιδρύματος και χωρίς να επιτηρούνται διαρκώς. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται όπως αναφέρεται στο Άρθρο 59 *«η σταδιακή επάνοδος τους σε καθεστώς πλήρους ελευθερίας»*(Van Swaaningen, 1997).

Για την ομαλή λειτουργία του σωφρονιστικού ιδρύματος θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα τα οποία αναφέρονται στο Ένατο Κεφάλαιο του Σωφρονιστικού κώδικα στο οποίο εμπεριέχονται μέτρα τάξης και ασφάλειας, πειθαρχικά παραπτώματα, πειθαρχικές ποινές, πειθαρχικά όργανα και πειθαρχική διαδικασία.

Ο τρόπος που θα πραγματοποιηθούν οι μεταγωγές των κρατουμένων, οι προϋποθέσεις και η διαδικασία αναφέρεται στο Κεφάλαιο Δέκατο ενώ στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται αναφορά για τη λήξη της εκτέλεσης των ποινών(Albrecht, 2002).

Ένα πολύ σημαντικό μέρος όλης αυτής της διαδικασίας και αφορά την κοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των κρατουμένων μετά την απόλυση τους με την υποστήριξη οργανώσεων όπως είναι η ΕΠΑΝΟΔΟΣ είναι η Μετασωφρονιστική μέριμνα για την οποία γίνεται λόγος στο Δωδέκατο Κεφάλαιο του Σωφρονιστικού Κώδικα.

Στο Κεφάλαιο Δέκατο Τρίτο περιλαμβάνεται η Εποπτεία της εκτέλεσης ποινών στο Σωφρονιστικό Ίδρυμα και το τελευταίο κεφάλαιο του Σωφρονιστικού Κώδικα έχει τίτλο: *«Ζητήματα διαχρονικού δικαίου»*(Ανδρουλάκης, 2008).

2.3 ΝΕΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Με πρωτοβουλία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τον Σωφρονιστικό Κώδικα περνάει σε δημόσια διαβούλευση ο νέος Σωφρονιστικός Κώδικας, ο οποίος συντάχθηκε από Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή και ο οποίος θα κατατεθεί στη Βουλή για ψήφιση μετά από μακρούς διαλόγους με πανεπιστημιακούς, δικηγόρους, πολίτες.(Καραγιαννόπουλος, 2012)

Η σύγχρονη κοινωνία συνεχώς μεταβάλλεται, εξελίσσεται και κρίνεται αναγκαίο ο ισχύων Σωφρονιστικός Κώδικας να προσαρμοστεί στις σύγχρονες ανάγκες. Στον νέο Σωφρονιστικό Κώδικα εισάγονται νέοι θεσμοί, ενώ ταυτόχρονα βελτιώνονται οι ήδη ισχύοντες που αναφέρονται στις άδειες των κρατουμένων, στην ημιελεύθερη διαβίωση, στην τμηματική έκτιση της ποινής κλπ. Ουσιαστικά, αποτελεί ένα νομοθετικό πλαίσιο το οποίο θα βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης στα σωφρονιστικά ιδρύματα (Καϊάφα- Γκμπάντι ,2008).

Πιο συγκεκριμένα, οι αλλαγές που προβλέπει ο νέος Σωφρονιστικός Κώδικας αναφέρονται: Στην κατάργηση της διάκρισης ανάμεσα στον όρο φυλάκιση και κάθειρξη ορίζοντας μια ενιαία ποινή φυλάκισης με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα, στην κατάργηση του μέτρου της μετατροπής της ποινής σε χρηματική, στην κατάργηση της αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων. Θα ισχύουν όμως η αποστέρηση θέσεων και αξιωμάτων, η απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος, η δημοσίευση καταδικαστικής απόφασης και η δήμευση. Αυτό όμως που προστίθεται είναι η αφαίρεση άδειας οδήγησης ή εκμετάλλευσης μεταφορικού μέσου. Στην κατάργηση των πταισμάτων που σχετίζονται με την κατηγορία των εγκλημάτων. Η διάκριση της συγκεκριμένης κατηγορίας θα γίνεται σε κακουργήματα και πλημμελήματα ανάλογα με την ποινή (Καραϊσκος, 2013).

Όσον αφορά τις παραβάσεις που σχετίζονται με τομείς όπως είναι ο τομέας υγείας θα υπάρχουν διοικητικές κυρώσεις. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα να μειωθεί ο όγκος των υποθέσεων που εκκρεμούν στα δικαστήρια. Στην επέκταση των τοπικών ορίων ισχύος των ελληνικών ποινικών νόμων. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα να καλυφθούν οι ανάγκες που έχουν ήδη προκύψει καθώς αναπτύσσεται συνεχώς η τεχνολογία. Όσον αφορά τα εγκλήματα κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας για πρώτη φορά ορίζονται ποινικές κυρώσεις για τον γιατρό ο οποίος

κατά τη διάρκεια προγεννητικού ελέγχου, μετά την εικοστή εβδομάδα της κύησης, δεν διαγιγνώσκει από αμέλειά του σοβαρή ανωμαλία του εμβρύου η οποία συνεπάγεται με τη γέννηση παθολογικού νεογνού, από τη στιγμή που η ασθένεια αυτή παρουσιάζεται στο νεογνό. Στην επέκταση εννοιών που αφορούν την επικοινωνία με το οικογενειακό περιβάλλον χωρίς να είναι απαραίτητοι οι δεσμοί αίματος. Στην δυνατότητα του δικαστηρίου να επιβάλλει μειωμένη ποινή στον ηθικό αυτουργό στον οποίο σύμφωνα με τους κανόνες επιβάλλονται οι ίδιες ποινές με τον αυτουργό. Στην επέκταση του καταλόγου που αφορούν ελαφρυντικές περιπτώσεις όπως για παράδειγμα το γεγονός ότι ο δράστης παρέβηκε το νόμο από την ανάγκη εξεύρεσης ναρκωτικών ουσιών(Καϊάφα- Γκμπάντι ,2008).

2.4 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Στην παρούσα ενότητα δίνονται ορισμένα βασικά στατιστικά στοιχεία, για τον αριθμό των κρατουμένων που υπάρχουν στα καταστήματα κράτησης στην χώρα μας.

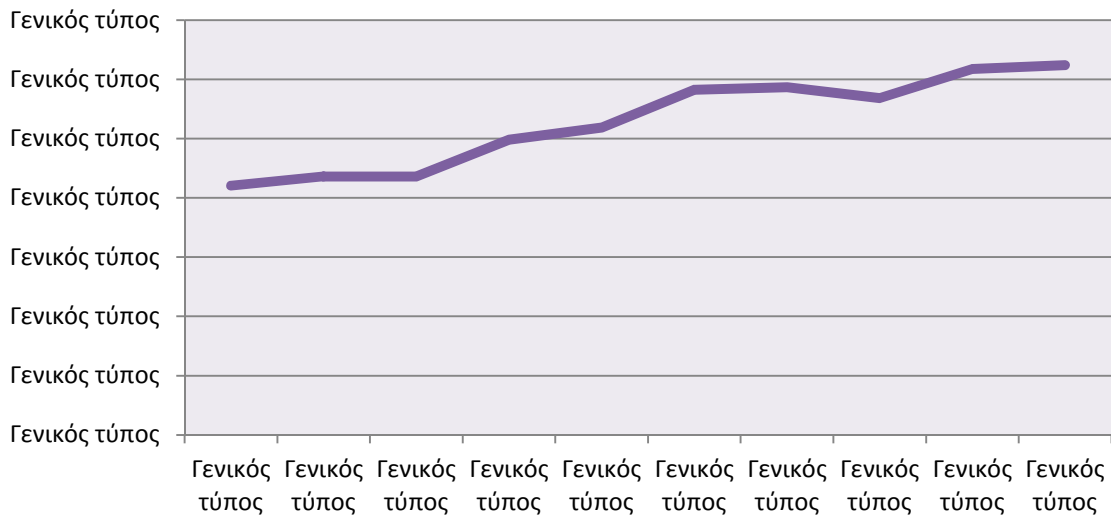
Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο αριθμός των κρατουμένων στα σωφρονιστικά ιδρύματα κατά το διάστημα από το 2003 έως το 2012.

<i>Πίνακας 3.1</i>	
<i>Συνολικός αριθμός κρατουμένων</i>	
2003	8.418
2004	8.726
2005	8.722
2006	9.964
2007	10.370
2008	11.645
2009	11.736
2010	11.364
2011	12.349
2012	12.479
Πηγή: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων	

Από τον παραπάνω πίνακα, όπως και από το διάγραμμα που ακολουθεί, παρατηρείται ότι, ο αριθμός των ατόμων που έχουν δικαστεί για κάποιο ποινικό αδίκημα, παρουσιάζει μία αυξητική τάση.

Από το 2003 μέχρι το 2012 το ποσοστό αύξησης των κρατουμένων ανέρχεται σε 49% περίπου. $[(12.479 - 8.418) / 8.418 \times 100]$ (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων)

Γράφημα 3.1
Συνολικός Αριθμός Κρατουμένων 2003 - 2012

Στην συνέχεια, πραγματοποιείται μία εκτενέστερη ανάλυση για τους κρατουμένους των σωφρονιστικών Ιδρυμάτων. Στο πίνακα 3.2 ο αριθμός των κρατουμένων διακρίνεται ανάλογα με διάφορα βασικά κριτήρια, όπως είναι ο αριθμός των γυναικών που βρίσκονται υπό κράτηση, ο αριθμός των κρατουμένων που έχουν καταδικαστεί για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών.

Πίνακας 3.2**Βασικές διακρίσεις κρατουμένων σε σωφρονιστικά καταστήματα**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αριθμός υποδίκων	2.084	2.570	2.481	3.104	3.065	3.045	3.218	3.541	4.050	4.254
Αριθμός αλλοδαπών κρατουμένων	3.858	3.708	3.704	4.281	4.695	5.622	6.078	6.307	7.210	7.887
Αριθμός γυναικών κρατουμένων	394	506	594	592	582	559	695	554	577	562
Αριθμός ανήλικων κρατουμένων	449	543	445	420	376	446	520	510	568	587
Αριθμός παραβατών νόμου περί ναρκωτικών	3.386	3.562	3.465	4.346	4.640	4.912	4.937	4.345	4.303	4.136
Πηγή: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων										

Παρατηρείται ότι, οι αλλοδαποί κρατούμενοι και οι παραβάτες του νόμου για τις ναρκωτικές ουσίες, κατέχουν αρκετά υψηλά ποσοστά σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων).

Τέλος, στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται ο αριθμός των κρατουμένων που είναι καταδικασμένοι, καθώς επίσης και με ποια ποινή έχουν καταδικαστεί.

Πίνακας 3.3**Κρατούμενοι Κατάδικοι**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Κατάδικοι με ποινή θανάτου	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Κατάδικοι με ισόβια κάθειρξη	59 9	61 8	59 4	65 4	71 5	77 6	74 2	82 3	80 7	97 7
Κατάδικοι με πρόσκαιρη κάθειρξη										
Από 5-10 έτη	1.7 67	1.6 42	1.5 52	2.0 00	2.3 00	2.7 20	2.7 37	2.5 94	2.3 85	2.5 11
Από 10-15 έτη	1.2 14	1.1 39	1.2 20	1.1 71	1.3 33	1.5 49	1.6 71	1.5 64	1.5 84	1.6 65
Από 15 έτη και άνω	94 4	89 8	98 9	10 03	10 41	11 08	11 09	10 90	11 73	31 00
Κατάδικοι με φυλάκιση										
Μέχρι 6 μήνες	21 1	24 9	35 9	22 3	12 5	31 6	18 2	26 0	26 1	29 0
Από 6 μήνες έως 1 έτος	27 1	31 3	30 0	28 7	25 7	30 1	25 4	22 9	22 2	25 2
Από 1-2 έτη	27 0	30 3	30 0	35 5	30 6	45 3	30 9	28 8	25 3	26 0
Από 2-5 έτη	84 2	85 4	83 9	1.0 63	1.1 02	1.3 03	1.3 10	76 5	70 1	72 7
Πηγή: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων										

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρείται ότι, πλέον δεν υπάρχουν κρατούμενοι στα σωφρονιστικά ιδρύματα που να έχουν καταδικαστεί με θανατική ποινή. Σημειώνεται ότι, η θανατική ποινή καταργήθηκε νομοθετικά το 1994 και

συνταγματικά το 2001. Από την άλλη πλευρά οι κατάδικοι με ισόβια κάθειρξη, από το 2003 και έπειτα έχουν σχεδόν διπλασιαστεί. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι τα υψηλότερα ποσοστά κατέχουν οι κατάδικοι με πρόσκαιρη κάθειρξη από 5 έως 15 έτη.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, υπάρχει και ένας πολύ μικρός αριθμός ανθρώπων που κρατούνται σε κάποιο σωφρονιστικό ίδρυμα λόγω χρεών. Ο μέγιστος αριθμός που έχουν κρατηθεί σε ένα έτος είναι 66. Ο αριθμός αυτός υπολογίστηκε για το έτος 2009. Ωστόσο, από το 2009 και έπειτα ο αριθμός αυτός έχει μειωθεί κόμη περισσότερο (Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων).

2.5 ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΙ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Σχετικά με τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες αξίζει να αναφερθούν ορισμένες συνεργασίες που έχουν πραγματοποιηθεί από τον Τομέα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) με τα 27 κράτη μέλη της για ζητήματα που σχετίζονται με τη δικαιοσύνη και την εσωτερική ασφάλεια.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ

Στα πλαίσια αυτής της συνεργασίας τίθεται σε ισχύ η συνθήκη του Μάαστριχτ το 1993 σύμφωνα με την οποία γίνεται αναφορά για ένα περιβάλλον το οποίο θα παρέχει ελευθερία, ασφάλεια και δικαιοσύνη συμμετέχοντας οι αστυνομικές, οι τελωνειακές, οι δικαστικές αρχές και οι μεταναστευτικές υπηρεσίες όλων των κρατών μελών της Ε.Ε.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ

Στην συνέχεια, άλλη μια συνθήκη η οποία αποσκοπεί σε ένα ασφαλές και δίκαιο περιβάλλον είναι η Συνθήκη του Άμστερνταμ η οποία τίθεται σε ισχύ το 1999 και

αναφέρεται στη συνεργασία των δικαστικών αρχών των κρατών μελών της ΕΕ με σκοπό την αποτελεσματική αντιμετώπιση των διασυνοριακών εγκλημάτων. Επιπλέον επικεντρώνεται στο σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων τα οποία προβλέπεται ότι θα είναι εγγυημένα ισότιμα. (Ιωακειμίδης, 1998)

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ

Στα πλαίσια των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών Κανόνων αναπτύσσεται η συνθήκη της Λισαβόνας η οποία τίθεται σε ισχύ το 2009 με σκοπό να προσφέρει μεγαλύτερη ασφάλεια στους πολίτες της Ε.Ε ανταποκρινόμενη σε μια απαιτητική κοινωνία η οποία συνεχώς μεταβάλλεται και πρέπει να αντιμετωπίσει θέματα όπως είναι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, η ασφάλεια κλπ.

Πιο συγκεκριμένα σε συνεργασία με τις δικαστικές αρχές των κρατών μελών της στοχεύει στην δημιουργία νέων στρατηγικών αλληλεγγύης προωθώντας την προάσπιση των συμφερόντων των πολιτών της Ε.Ε. ενσωματώνοντας το Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων στο ευρωπαϊκό πρωτογενές δίκαιο, στην εγγύηση των ελευθεριών και των αρχών των Ευρωπαίων πολιτών όπως καθορίζονται νομικά από το Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων, στην διατήρηση και την ενίσχυση της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής ελευθερίας των πολιτών της Ε.Ε., στην αλληλεγγύη των κρατών μελών της Ε.Ε. στην περίπτωση που για παράδειγμα κάποιο κράτος δεχτεί τρομοκρατική επίθεση και στην αυξημένη ικανότητα της Ε.Ε. να καταπολεμήσει το έγκλημα και την τρομοκρατία δημιουργώντας τα πλαίσια για μεγαλύτερη ασφάλεια στους πολίτες της. (Ιωακειμίδης, 2010)

Είναι πάρα πολύ σημαντικό οι Ευρωπαίοι πολίτες να έχουν την δυνατότητα να καταφεύγουν στη δικαιοσύνη σε οποιοδήποτε κράτος της Ε.Ε βρίσκονται εάν είναι απαραίτητο και επίσης να μην δίνεται η δυνατότητα σε παραβάτες να την αποφεύγουν. Γι αυτό το λόγο λοιπόν είναι υψίστης σημασίας η συνεργασία των δικαστικών αρχών των κρατών μελών της. Σύμφωνα με αυτή τη συνεργασία μια δικαστική απόφαση που έχει παρθεί σε ένα κράτος-μέλος ισχύει και εφαρμόζεται σε ένα άλλο (Μαργαρίτης, 2008) (Μαργαρίτης, 2009).

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ (ΕΔΔ)

Επιπλέον, με σκοπό την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση ζητημάτων όπως είναι η διαφθορά, η διακίνηση ναρκωτικών και η τρομοκρατία δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο (ΕΔΔ) το οποίο προωθεί την καλύτερη συνεργασία των δικαστικών αρχών των κρατών μελών της Ε.Ε. Δημιουργήθηκε το 1998 και η έδρα του είναι στη Χάγη (Κρανιδιώτη, 2009).

Μέσα από το συγκεκριμένο δίκτυο έρχονται σε επαφή τα εθνικά δικαστικά συστήματα όλων των κρατών μελών της Ε.Ε μέσω σημείων επαφής που έχουν όλες οι αρχές στη διάθεση τους. Με αυτό τον τρόπο τίθενται οι βάσεις για απευθείας επικοινωνίες, ανταλλάσσονται νομικές και πρακτικές πληροφορίες όταν χρειάζονται, παρέχεται βοήθεια για την αντιμετώπιση δυσκολιών που προκύπτουν εφαρμόζοντας το αίτημα για συνδρομή.

Μια ακόμη ενέργεια της Ε.Ε είναι το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης σύμφωνα με το οποίο ύποπτοι ή καταδικασμένοι εγκληματίες που έχουν διαφύγει στο εξωτερικό μπορούν να εκδοθούν και να επιστρέψουν εκεί όπου ήταν ή και να δικαστούν (Χαραλαμπίκης, Γιαννίδης, 2009).

EUROJUST

Στους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες περιλαμβάνεται και η Eurojust η οποία αποτελεί έναν οργανισμό της Ε.Ε με νομική προσωπικότητα. Απαρτίζεται από ένα μέλος της κάθε χώρας της Ε.Ε το οποίο έχει τα ίδια προνόμια και τις ίδιες αρμοδιότητες με έναν εισαγγελέα, δικαστή ή αξιωματικό της αστυνομίας.

Ο συγκεκριμένος οργανισμός χρηματοδοτείται από την Ε.Ε και εποπτεύεται από ένα Κοινό Εποπτικό Όργανο το οποίο επιβεβαιώνει ότι για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων συμφωνεί και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που αποφάσισε για τη Eurojust.

Έχει ως αρμοδιότητα να συντονίζει και να βελτιώνει την συνεργασία των αρχών των κρατών μελών της Ε.Ε. για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του διασυνοριακού εγκλήματος διευκολύνοντας τις έρευνες και τις διώξεις τους.

(Μυλωνόπουλος, 2008).

Η ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ (E-JUSTICE)

Τον Νοέμβριο του 2008 με απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεσπίστηκε η ευρωπαϊκή ηλεκτρονική δικαιοσύνη η οποία έχει σαν στόχο να βελτιώσει την καλύτερη απονομή της δικαιοσύνης και τον τρόπο που λειτουργούν τα συστήματα της μέσω των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας. Κάτι τέτοιο διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την συνεργασία των νομικών αρχών, τους πολίτες και τους επαγγελματίες στο νομικό τομέα.

Οι πολίτες μέσω αυτής της δικτυακής πύλης έχουν την δυνατότητα να ενημερώνονται για τα συστήματα δικαιοσύνης των κρατών μελών της Ε.Ε. καθώς επίσης και διευκολύνεται η αντιμετώπιση καθημερινών καταστάσεων όπως είναι για παράδειγμα η εύρεση ενός δικηγόρου σε κάποια άλλη χώρα.

Στους επαγγελματίες του νομικού κλάδου παρέχονται χρήσιμες πληροφορίες μέσα από την πρόσβαση στις νομικές βάσεις δεδομένων και προωθείται η απευθείας επικοινωνία με τους συναδέλφους τους όποτε είναι απαραίτητο.

Η διαχείριση της συγκεκριμένης δικτυακής πύλης βρίσκεται υπό την εποπτεία μιας Επιτροπής η οποία είναι αρμόδια να εμπλουτίζει το περιεχόμενο της σελίδας και να αναπτύσσει νέες εφαρμογές για την καλύτερη λειτουργία της (Παρασκευόπουλος, 2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ, ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

3.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα παρουσιάζεται για πρώτη φορά η έννοια της «κοινωνικής επανένταξης». Σύμφωνα με την θεωρία της σχολής των θετικιστών η ποινή αποσκοπούσε στο να αναμορφώσει και να θεραπεύσει τον εγκληματία και δεν είχε σαν σκοπό να τιμωρήσει.

Στα πλαίσια αυτής της θεωρίας η «κοινωνική επανένταξη» ταυτίζεται με την έννοια της θεραπείας του δράστη με φυσικό επακόλουθο την αναμόρφωση του καθώς βρίσκεται σε ένα κλειστό περιβάλλον λόγω της παράβασης που διέπραξε. Γι αυτό το λόγο λοιπόν, οι κρατούμενοι έχουν τη δυνατότητα μέσα στο χώρο που βρίσκονται να βελτιώσουν και να αναπτύξουν την προσωπικότητα τους συμβάλλοντας σε αυτό τα ειδικά προγράμματα που δημιουργήθηκαν με το πέρασμα των χρόνων.

Για τα προαναφερθέντα προγράμματα υπήρξαν αμφισβητήσεις τις δεκαετίες 1960 και 1970 καθώς υποστηρίχθηκε ότι δεν προσέφεραν τίποτα στους παραβάτες (Ανδρίτσου κ.α, 1988).

Η συγκεκριμένη αντίληψη συνεχίζεται και την δεκαετία 1980 καθώς τα ειδικά προγράμματα λόγω της διαφορετικότητας του πληθυσμού και των νέων αναγκών και απαιτήσεων που παρουσιάστηκαν στην κοινωνία δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν σωστά παρουσιάζοντας αδυναμίες στην εφαρμογή τους πάνω σε σοβαρά πρακτικά θέματα.

Τα πράγματα αλλάζουν την δεκαετία 1990 και δημιουργείται ένα επιστημονικό ενδιαφέρον για τα προγράμματα κοινωνικής επανένταξης εντός των σωφρονιστικών ιδρυμάτων με απώτερο σκοπό να μειώσουν την υποτροπή των παραβατών επιφέροντας θετικά αποτελέσματα κατά την εφαρμογή τους.

Στα πλαίσια αυτά, φαίνεται πλέον ότι η έννοια της κοινωνικής επανένταξης έχει σαν στόχο την υποστήριξη και τον σεβασμό των δικαιωμάτων των παραβατών και

της αξιοπρέπειας τους συμβάλλοντας σε αυτό το κοινωνικό σύνολο για την ομαλή όχι μόνο κοινωνική αλλά και επαγγελματική αποκατάσταση τους.

Η σύγχρονη θεώρηση περί χαμηλής κοινωνικότητας των πρώην κρατουμένων αποτελεί ένα μη δόκιμο όρο που φανερώνει την μη απόκλιση της παρέκκλισης από τις κοινωνικές τάξεις. Ο όρος «παρέκκλιση», στη διεθνή βιβλιογραφία περιλαμβάνει ένα σύνολο κανόνων που εφαρμόζει η κοινωνία στον ένοχο με αποτέλεσμα τον στιγματισμό και την περιθωριοποίηση του.

Η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά πολλές φορές παρουσιάζεται σαν απόρροια του στιγματισμού και περιλαμβάνει όλα εκείνα τα στοιχεία της αλληλεπίδρασης με τα οποία μπορεί να προστεθεί στο άτομο μια ετικέτα συμπεριφοράς. Είναι προφανές, ότι στη βιβλιογραφία υπάρχουν αναφορές για μη δίκαιη χρήση του νόμου στις πιο ισχυρές κοινωνικές ομάδες που έχει σαν αποτέλεσμα την μη επιβλαβή αλληλεπίδραση με τα άτομα της κοινωνίας μετά την αποφυλάκιση. Η θεωρία της ετικέτας όπως αναπτύχθηκε από τον κοινωνιολόγο Becker εισάγει την έννοια του θύματος της εξουσίας για να αποδώσει τον τρόπο που η κοινωνία επιδρά στα ασθενέστερα άτομα. (Καραϊσκος, 2013)

Σύμφωνα με τον Lemert η παρέκκλιση δύναται να διακριθεί σε πρωτογενή και δευτερογενή. Σαν πρωτογενή παρέκκλιση ορίζει την εφαρμογή των κανόνων στον ένοχο ενώ σαν δευτερογενή παρέκκλιση περιλαμβάνει τις εξής διαδοχικές αλληλεπιδράσεις: πρωταρχική παρέκκλιση, κοινωνικές κυρώσεις, περαιτέρω πρωταρχική παρέκκλιση, άλλες κοινωνικές κυρώσεις ισχυρότερες, παρέκκλιση με εχθρότητα προς αυτούς που βάζουν τις κυρώσεις, σημείο ανεκτικότητας και αποδοχή της κοινωνικής θέσης.

Ένα επόμενο σημαντικό χαρακτηριστικό του στιγματισμού αφορά την περίπτωση που ο παρεκκλίνων θα αποδεχτεί την ταυτότητα του εγκληματία και σαν φυσική απόρροια αυτού θα συναναστραφεί με κοινωνικές οντότητες που έχουν αποδεχτεί ή στιγματιστεί με τον ίδιο χαρακτηρισμό (Παρασκευόπουλος, 1995).

Κατά κύριο λόγο, τα άτομα που έχουν στιγματιστεί δεν αποδέχονται τον χαρακτηρισμό που τους αποδίδουν και τις περισσότερες φορές δηλώνουν αδυναμία στο να δεχτούν την αποστροφή της κοινωνίας από αυτούς, το φόβο που εισπράττουν στις κοινωνικές τους συνδιαλλαγές και την καχυποψία με την οποία τους αντιμετωπίζουν. Η αποστροφή της κοινωνίας και η πλήρης ανελαστικότητα απέναντι

στα άτομα που έχουν προβεί σε μια καταδικαστέα πράξη αποτελεί εφελτήριο στο να επαναληφθεί η πράξη αυτή και στο να υπάρξει εκ νέου καταδίκη του ατόμου. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι ο στιγματισμός δεν αφορά μόνο τα άτομα που έχουν προβεί σε μια παράνομη πράξη αλλά δύναται να χαρακτηρίσει και τα άτομα τα χαρακτηριστικά των οποίων κλίνουν στους ήδη στιγματισμένους.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι κατά κύριο λόγο ο στιγματισμός αφορά τα άτομα που έχουν εκτίσει ποινή φυλάκισης ενώ ως επί το πλείστον δεν αφορά τα άτομα τα οποία έχουν διαπράξει μια παράνομη πράξη και τα οποία δεν έχουν υποστεί ποινή φυλάκισης. Λόγω του στίγματός, η κοινωνική επανένταξη του φυλακισμένου μπορεί να αποτελέσει μια μακρόπνοη και επώδυνη διαδικασία για αυτόν. Οι δυσκολίες που θα κληθεί να αντιμετωπίσει πολλές φορές αποτελούν προπύργιο για την δημιουργία ενός «Βατερλό» τόσο σε προσωπικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο (Albrecht, 2002).

3.1.1 Ο ΟΡΟΣ «ΕΠΑΝΑΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ». ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ

Από τα όσα προηγήθηκαν, προκύπτει το ερώτημα: ορθά ο Κώδικας Μεταχείρισης Κρατουμένων ορίζει ότι ο σκοπός της εκτέλεσης των στερητικής της ελευθερίας ποινών, είναι η επίτευξη μιας εκ νέου κοινωνικοποίησης των κρατουμένων, προκειμένου να αποφευχθεί η επανάληψη της τέλεσης των εγκλημάτων από αυτούς;

Κατ'αρχήν, για την έννοια της επανακοινωνικοποίησης έχουν υποστηριχθεί διάφορες θεωρίες. Ο Schiiler- Sprigorum θεωρεί ότι σκοπός της επανακοινωνικοποίησης είναι η ωρίμανση του κρατουμένου, αφού το έγκλημα συνιστά τεκμήριο κοινωνικής ανωριμότητας και ο φορέας του μαρτυρεί προσωπική ανωριμότητα. Ο Hassemer πιστεύει ότι η επανακοινωνικοποίηση στοχεύει στην κοινωνική εναρμόνιση της συμπεριφοράς του κρατουμένου, μέσω της αξιοποίησης του χρόνου του εγκλεισμού του, της μετάδοσης του κοινωνικού ήθους και της εκμάθησης του πολιτισμού που περικλείεται στο δίκαιο. Ο Schellhoss αντιδιαστέλλει την επανακοινωνικοποίηση από τον όρο αναμόρφωση ("Resozialisierung"- "Rehabilitation"). Για το συγγραφέα, η επανακοινωνικοποίηση ως σωφρονιστική έννοια, αντιστοιχεί, αφενός στην ελεύθερη θεραπεία του κρατουμένου, αφετέρου στην κοινωνική αντίδραση στο φαινόμενο της εγκληματικότητας. Ο Peters θεωρεί ότι η επανακοινωνικοποίηση είναι η συνειδητή

παιδαγωγική-νομική προσπάθεια για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του κρατουμένου και προοπτική του κινδύνου υποτροπής του. Οι Kaiser, Kerner και Schoch αντιλαμβάνονται την επανακοινωνικοποίηση αφενός, ως τη διαδικασία μάθησης των κανόνων, αξιών, προσανατολισμών και συμπεριφορών των ομάδων στις οποίες ανήκουν οι άνθρωποι, και αφετέρου ως τη διαδικασία ενσάρκωσης της κοινωνικής εμπειρίας. Ο Miller- Dietz, επισημαίνει ότι στον 20^ο αιώνα πρωτανεύει η αγωγή, ως περιεχόμενο της επανακοινωνικοποίησης, η οποία αποσκοπεί στη ματαιώση της υποτροπής. Ο Feest, θεωρεί πως η επανακοινωνικοποίηση οδηγεί στον στιγματισμό και την εσωτερίκευση της ποινικής καταστολής. (Παπάδη κα,1993)

Σε μια απόφαση του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου της Ο.Δ. Γερμανίας, στις 5/6/1973, αναφέρεται ότι: « Στους κρατούμενους πρέπει να διασφαλίζονται η ικανότητα και η θέληση για υπεύθυνη καθοδήγηση της ζωής, πρέπει οι κρατούμενοι να μάθουν να κυριαρχούνται κάτω από τους όρους μιας ελεύθερης κοινωνίας χωρίς παράβαση του δικαίου, να εκμεταλλεύονται τις ικανότητές τους και τους κινδύνους τους να τους υπερνικούν». Επιπλέον ο Schneider αναφέρει ότι η επανακοινωνικοποίηση του κρατουμένου, συνίσταται σε μια διαδικασία προσαρμογής του στους κανόνες και την εν γένει καθοδήγηση της κοινωνίας, στον εκπολιτισμό του, που αφορά την ιδιοποίηση της κουλτούρας που τον περιβάλλει και στην προσωποποίησή του, η οποία κατανοείται ως μια αποκλειστική ευθύνη αυτοανάπτυξης της προσωπικότητάς του.

Στην Ελλάδα από τους θεωρητικούς της Σωφρονιστικής Επιστήμης, ο καθηγητής Γ. Πανούσης προέβη στον εννοιολογικό προσδιορισμό της επανακοινωνικοποίησης, ο οποίος τον ορίζει ως εξής: « οι Φυλακές, ως κλειστά ιδρύματα προστασίας της κοινωνίας από τους εγκληματίες, επιδιώκουν την αποπαίδευση ή τον αποπολιτισμό του ατόμου, με την έννοια της αφαίρεσης των αξιών με τις οποίες μπήκε στο ίδρυμα και την επαναπαίδευση και τον επαναπολιτισμό του με νέο ήθος».

Από τους ως άνω ορισμούς, οι ορισμοί των Schneider και Πανούση, ίσως αποδίδουν πληρέστερα τον σκοπό της επανακοινωνικοποίησης, έτσι όπως καθιερώνεται από τον Κώδικα Μεταχείρισης Κρατουμένων. Ο ΚΜΚ αποσκοπεί σε μια πλήρη κοινωνικοποίηση των κρατουμένων, με το άρθρο 1 του ΚΜΚ, να

προσβλέπει τόσο στην ευπρεπή και ομαλή εξωτερικά, συμπεριφορά του ατόμου, όσο και στην ενσάρκωση των αξιολογικών προτύπων του κοινωνικού συνόλου.

Ωστόσο, κατά τον Eser, μόνο με τον εναρμονισμό των δύο αυτών στόχων μπορεί να ισχύσει το πρότυπο της επανακοινωνικοποίησης, διότι διαφορετικά δημιουργούνται κίνδυνοι, να βρίσκονται σε αντίθεση οι δύο στόχοι μεταξύ τους, με συνέπεια να εξουδετερώνεται η επανακοινωνικοποίηση, ή να μην υπάρχει ηθική υποστήριξη της συμπεριφοράς οπότε συνεπάγεται η δημιουργία ενός ηθικού κενού και κατ' επέκταση η πιθανή τέλεση εγκλήματος.

Συνεπώς, από την άποψη της κοινωνιολογίας του σωφρονιστικού δικαίου, παρατηρείται ότι υπήρχε, μια αμφισβήτηση, ως προς τον σκοπό της επανακοινωνικοποίησης, που καθιερώνει ο ΚΜΚ. (Σπινέλλη κα, 2001)

Η αμφισβήτηση αυτή εκδηλώθηκε μέσα από δύο επίπεδα κριτικών σκέψεων. Σύμφωνα με το πρώτο, δεν χρειάζεται επανακοινωνικοποίηση ο δράστης, αλλά η ίδια η κοινωνία. Διότι, η εγκληματική συμπεριφορά δεν αποτελεί ιδιότητα του εγκληματία, αλλά συνέπεια μιας κοινωνικής διαδικασίας και συνεπώς αποτελεί προϊόν της ίδιας της κοινωνίας. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, υπάρχει ανάγκη για επανακοινωνικοποίηση της κοινωνίας και όχι του εγκληματία.

Σύμφωνα με το δεύτερο επίπεδο, που διατυπώθηκε από τους εκπρόσωπους του δικαϊκού προτύπου, η επανακοινωνικοποίηση δεν πρέπει να είναι στόχος της εκτέλεσης των στερητικών της ελευθερίας ποινών, οι οποίες αποσκοπούν μόνο στην στέρηση της προσωπικής ελευθερίας κίνησης και τίποτα περισσότερο. Το μόνο που μπορεί να δικαιολογήσει αυτή την στέρηση της προσωπικής ελευθερίας, είναι η εκμάθηση των κανόνων και των αξιών του ποινικού δικαίου. (Σπινέλλη κα, 2001)

Άλλη άποψη υποστηρίζει ότι ο σκοπός της επανακοινωνικοποίησης δεν συμβαδίζει με το άρθρο 5, παρ. 1 του Συντάγματος, ενώ το δικαίωμα της επανακοινωνικοποίησης των κρατουμένων, δεν πρέπει να περιορίζεται από διατάξεις και πρακτικές που είναι αντίθετες προς τις ατομικές ελευθερίες τους.

Από όλα τα παραπάνω, καταλήγουμε στα εξής: Κατ'αρχήν, ο σκοπός της μεταχείρισης των κρατουμένων κατά τον ΚΜΚ, είναι η επανακοινωνικοποίηση. Από αυτή την σκοπιά, ο σωφρονιστικός νομοθέτης αποβλέπει στην επίτευξη όλων εκείνων των σκοπών που περιλαμβάνονται στον όρο αυτό. Όμως η επανακοινωνικοποίηση, δεν μπορεί να είναι παραδεκτός σκοπός της εκτέλεσης των

ποινών διότι, δεν εναρμονίζεται με τις διατάξεις περί σεβασμού της αξίας του ανθρώπου και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας των ατόμων κατά τα άρθρα 2 παρ.1 και 5 παρ.1 του Συντάγματος.

Σκοπός της εκτέλεσης των ποινών πρέπει να είναι η μετάδοση όλων των απόψεων που συνδέονται με το ποινικό δίκαιο της κοινωνίας μας. Δηλαδή ουσιαστικά θα πρέπει, « η φυλακή να παρέχει την ευκαιρία που ενδεχομένως δεν είχε ο κρατούμενος στην ελεύθερη ζωή, της εκμάθησης του ποινικοδικαϊκού πολιτισμού».

Ο παραπάνω προβληματισμός, οδήγησε σε αμφισβήτηση της ορθότητας του χαρακτήρα των διατάξεων του ΚΜΚ που σχετιζόταν με αυτή την «παρεμβατικού τύπου επανένταξη- επανακοινωνικοποίηση», και δια τούτο ακολούθησε και η κατάργηση πολλών διατάξεων του ΚΜΚ από το Σωφρονιστικό Κώδικα (ν. 2776/1999), συμπεριλαμβανομένου και του επίμαχου άρθρου 1. (Παπάδη κα,1993)

3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

Ένας ακόμη όρος ο οποίος χαρακτηρίζει τους αποφυλακισμένους είναι ο «κοινωνικός αποκλεισμός». Σύμφωνα με αυτόν τα συγκεκριμένα άτομα στερούνται τα δικαιώματα τους με αποτέλεσμα να περιθωριοποιούνται στην κοινωνία.

Οι παράγοντες οι οποίοι συντελούν στην περιθωριοποίηση της συγκεκριμένης ομάδας ατόμων είναι το γεγονός ότι δεν έχουν την δυνατότητα μέσα από ευκαιρίες να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο και να αποκατασταθούν επαγγελματικά. Υπάρχει μια προκατάληψη για τους αποφυλακισμένους η οποία οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό τους δημιουργώντας στερεότυπα.

Μέσα από έρευνες που έχουν διεξαχθεί παρατηρείται ότι το ποσοστό των ατόμων που έχει καταδικαστεί μακροχρόνια έχει αυξηθεί, με αποτέλεσμα να χάνεται η επαφή τους με το εξωτερικό περιβάλλον και κατά συνέπεια με την αγορά εργασίας.

Οι βασικότεροι λόγοι όμως του κοινωνικού αποκλεισμού είναι ο στιγματισμός που δημιουργείται από το κοινωνικό σύνολο λόγω του εγκλεισμού του ατόμου στο σωφρονιστικό ίδρυμα, η προκατάληψη των επιχειρήσεων για μη πρόσληψη αποφυλακισθέντων και τέλος η συμπεριφορά των φορέων της εξουσίας προς τους αποφυλακισθέντες.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι τα προγράμματα κοινωνικής ενσωμάτωσης που έχουν αναπτυχθεί για τις ειδικές πληθυσμιακές ομάδες όπως είναι οι αποφυλακισθέντες είναι μια πολύ μεγάλη εξέλιξη για την κοινωνία καθώς μέσα από αυτά δίνεται η δυνατότητα και η ευκαιρία σε αυτούς να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο συμβάλλοντας στην παραγωγική διαδικασία (Γιοβάνογλου, 2006).

Αναλυτικότερα ο εννοιολογικός καθορισμός του κοινωνικού αποκλεισμού είναι σύνθετος και αποτελεί ένα ιδιαίτερα καλό παράδειγμα των δυσκολιών που συνδέονται με την προσπάθεια να καθοριστεί ένα κοινωνικό φαινόμενο ακριβώς. Τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιείται όλο και πιο συχνά, σχεδόν πληθωριστικά, η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού για να προσδιορίσει φαινόμενα, τα οποία προκαλούνται ωστόσο από τις διαφορετικές (άνισες) θέσεις των ατόμων στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας (κοινωνικές ανισότητες). Κάποιες θεωρήσεις προσδιορίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό ως αδυναμία πρόσβασης στα κοινωνικά δικαιώματα ενός πολίτη ή ενός μέλους μιας συγκεκριμένης ομάδας, μιας κοινότητας ή μιας κοινωνίας. Στη Γαλλία, όπου η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού εμφανίστηκε αρχικά, η έννοια του στόχευε σε μια γενικευμένη απόκλιση από τις κυρίαρχες αξίες και τη κοινωνική τάξη. (Ροζανβαλόν, 2003).

Ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» έκανε την εμφάνιση του, για πρώτη φορά, σε κοινοτικό κείμενο το 1989, επειδή τότε η καταπολέμησή του ήταν το αντικείμενο της Απόφασης του Συμβουλίου των Υπουργών Κοινωνικών Υποθέσεων και της δήλωσης των Επικεφαλής Κρατών ή Κυβερνήσεων, οι οποίοι υιοθέτησαν τον Κοινωνικό Χάρτη.

Ο λόγος που ο κοινωνικός αποκλεισμός εμφανίστηκε σε κοινοτικά προγράμματα δράσης, πήγαζε από το γεγονός ότι, σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας υπήρχαν νέες μορφές αποστέρησης, που τις βίωναν σε πολλούς τομείς, ομάδες ή μεμονωμένα άτομα, που σταδιακά οδηγούνταν στο περιθώριο. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ονόμασε τις αποστερήσεις αυτές «κοινωνικό αποκλεισμό», και έθεσε έκτοτε στόχο να τις καταπολεμήσει, επειδή ο αποκλεισμός σημαντικού τμήματος του πληθυσμού από το βιοτικό επίπεδο που απολαμβάνουν οι υπόλοιποι πολίτες, δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην οικονομική και κοινωνική συνοχή των Κρατών. (Τσιώλης,2005). Βασικές προτεραιότητες στην καταπολέμηση του

κοινωνικού αποκλεισμού θεωρείται η δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση, στη στέγαση, όπως και σε διάφορες συλλογικές υπηρεσίες και στην ιατρική περίθαλψη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, σε αντίθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες αναθεωρεί συνεχώς τη συλλογιστική της για την κοινωνική αποστέρηση, υιοθετώντας μια άποψη που περιλαμβάνει τις μη οικονομικές πτυχές της. Οι Ευρωπαίοι είναι τώρα δεσμευμένοι να περιλαμβάνουν στον όρο «αποκλεισμένος,» τους περιθωριοποιημένους ανθρώπους και τα άτομα που έμειναν έξω από την επικρατούσα κοινωνία και πίσω από την διεθνή οικονομία. (Ροζανβαλόν, 2003).

3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑ-ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

Όσον αφορά την επανένταξη των αποφυλακισθέντων θα πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχουν αρκετά προβλήματα. Για την ομαλότερη επανένταξη τους είναι πολύ βασικό όσο βρίσκονται εντός φυλακής να δέχονται επιδράσεις από το εξωτερικό περιβάλλον. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με την βοήθεια των φορέων εξουσίας αναπτύσσοντας τις κατάλληλες στρατηγικές και μεθόδους. Δυστυχώς όμως, ο κρατικός μηχανισμός παρουσιάζει αδυναμία με αποτέλεσμα να συμβάλλει στην περιθωριοποίηση και στον κοινωνικό αποκλεισμό των πρώην κρατουμένων.

Τα άτομα τα οποία έχουν καταδικαστεί, φυλακιστεί και στη συνέχεια αποφυλακιστεί βρίσκονται σε διαφορετική κοινωνική κατάσταση από ότι ήταν πριν προβούν σε αυτή τη διαδικασία. Αυτό συμβαίνει διότι έχουν στιγματιστεί από το κοινωνικό σύνολο λόγω προκαταλήψεων και στερεότυπων για το υπόλοιπο της ζωής τους.

Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας για την ομαλή κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισθέντων είναι η επαγγελματική αποκατάσταση. Το άτομο, μπαίνοντας στην παραγωγική διαδικασία βελτιώνει την προσωπικότητα του και αναπτύσσει τις επαγγελματικές του δεξιότητες. Όντας ήδη οικονομικά ανεξάρτητο και έχοντας στηριχτεί στις δικές του δυνάμεις θα ενισχυθεί η αυτοπεποίθηση και η αυτοεκτίμηση του με αποτέλεσμα την αποτροπή του ενδεχομένου υποτροπής διατελώντας παράνομες πράξεις (Παρασκευόπουλος, 1995).

Είναι πολύ βασικό για την ομαλή κοινωνική επανένταξη τους οι αποφυλακισθέντες να μην αποδεχτούν την ετικέτα που τους έχει αποδώσει το κοινωνικό σύνολο διότι με αυτό τον τρόπο αποδέχονται το στιγματισμό κάτι το οποίο θα οδηγήσει στην παραβατικότητα με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος.

Τελειώνοντας θα πρέπει να αναφερθεί ότι η έλλειψη παιδείας πολλές φορές μπορεί να δημιουργήσει καταστάσεις που εντείνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό με αποτέλεσμα τη στέρηση των κοινωνικών δικαιωμάτων στα άτομα που έχουν αποφυλακιστεί (Δασκαλάκη, 2002).

3.4 SOCIAL EXCLUSION UNIT²

Αξίζει να αναφερθεί μια δημοσίευση που παρουσιάστηκε από την «Social Exclusion Unit» της οποίας το θέμα ήταν «η μείωση της υποτροπής των αποφυλακισθέντων».

Με βάση έρευνα που διεξήχθη αποδεικνύεται ότι μέσα σε δύο χρόνια το ποσοστό των αποφυλακισθέντων που υποτροπίασαν ήταν στο 58%. Επιπλέον στα πλαίσια της έρευνας παρουσιάζονται και οι παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό για την υποτροπή των πρώην κρατουμένων και είναι οι εξής:

- ✓ Εκπαίδευση.
- ✓ Εργασία.
- ✓ Πνευματική και σωματική υγεία.
- ✓ Συμπεριφορές και αυτοέλεγχος.
- ✓ Ίδρυματοποίηση.
- ✓ Οικογενειακά δίκτυα.
- ✓ Κατάχρηση αλκοόλ και ναρκωτικών.
- ✓ Τα χρέη.

Με βάση τα στατιστικά δεδομένα της έρευνας παρατηρείται ότι από το σύνολο των ατόμων που έχουν αποφυλακιστεί το 66,6% είναι άνεργοι, το 40% δεν έχουν επαφές με το οικογενειακό τους περιβάλλον ενώ το 20% έχει σοβαρά οικονομικά προβλήματα. (Καραγιαννόπουλος, 2012)

² Μονάδα του κοινωνικού αποκλεισμού, κέντρο έρευνας και μελέτης κοινωνικού αποκλεισμού

Επιπλέον, σε αυτή τη δημοσίευση αναφέρεται ότι μπορεί να υπάρξει μείωση υποτροπής των παραβατών με ποσοστό 14% με τη βοήθεια των ειδικών προγραμμάτων κοινωνικής επανένταξης για τους αποφυλακισθέντες που έχουν αναπτυχθεί το οποίο αποδεικνύεται από έρευνα που πραγματοποιήθηκε στους παραβάτες που παρακολούθησαν τα συγκεκριμένα προγράμματα (Albrecht, 2002).

Επίσης, υποστηρίζει ότι οι παράγοντες που συμβάλλουν στην ομαλή επανένταξη των αποφυλακισθέντων στο κοινωνικό σύνολο είναι: η επαγγελματική αποκατάσταση, η ιατρική περίθαλψη, η οικονομική ενίσχυση, η ενημέρωση των κρατουμένων εντός του σωφρονιστικού ιδρύματος (Παπαδογούλας, 1996), ο εκπαιδευτικός προσανατολισμός ο οποίος κρίνεται απαραίτητος για την ανάπτυξη και ενίσχυση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων των αποφυλακισθέντων (Giddens, 2002)

Τελειώνοντας, η «Social Exclusion Unit» υποστηρίζει ότι για την ορθή επανένταξη των αποφυλακισθέντων και για την αποφυγή υποτροπής θα πρέπει: να δημιουργηθούν τα προγράμματα επανένταξης και στήριξης των αποφυλακισθέντων με βάση τις ανάγκες του κάθε ατόμου, να ενισχυθούν οικονομικά οι αποφυλακισθέντες το πρώτο διάστημα μέχρι να ορθοποδήσουν, να δίνεται η δυνατότητα παροχής στέγης ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε ατόμου (Αλογοκόφης, 2005).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΛΕΞΗΣ ΤΟΥΣ

4.1. ΟΙ «ΕΛΙΤ» ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ

Σήμερα, η σύνθεση του πληθυσμού των φυλακών, εξακολουθεί να αποτελείται από, ως επί το πλείστον, άτομα ανήκοντα σε χαμηλές κοινωνικές τάξεις, αλλά όλο και περισσότερο αυξάνει η παρουσία και άλλων κοινωνικών στρωμάτων. Έτσι λοιπόν παρατηρείται τα τελευταία έτη, να εισέρχονται στις φυλακές οικονομικοί εγκληματίες, κατάδικοι για σωρεία κακουργηματικών πράξεων κατά της οικονομίας, του ελληνικού δημοσίου κλπ.

Η κατηγορία κρατουμένων, που η κοινωνικοοικονομική της προέλευση την εντάσσει στα μεσαία και στα αστικά στρώματα της ελληνικής κοινωνίας, συνιστά μια επιμέρους κοινωνική ομάδα στο περιβάλλον της φυλακής. Οι διαφορές της ως προς τα γενικά κοινωνικοοικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, σε σύγκριση με τους, άλλης κατηγορίας, κρατουμένους, αποτυπώνονται, κατά κανόνα, και στο υψηλότερο επίπεδο πνευματικής καλλιέργειας, εκπαίδευσης, εξειδικευμένων γνώσεων σε υψηλή και σύγχρονη τεχνολογία, και τέλος, στον τρόπο διάθεσης του ελεύθερου χρόνου πριν τον εγκλεισμό. (Βιδάλη, Ζαγοράς 2008)

Οι κρατούμενοι αυτής της κατηγορίας αντιμετωπίζουν, αναπόφευκτα, μεγάλα προβλήματα προσαρμογής κατά τον εγκλεισμό τους, δεδομένου ότι διαφέρουν από την πλειοψηφία του πληθυσμού των φυλακών, έχοντας διαπράξει εγκλήματα που δεν συγκεντρώνουν την ίδια κοινωνική απαξία με εκείνη των υπολοίπων κρατουμένων, εφόσον δεν συστηματοποιούνται στην ίδια κατηγορία με τα εγκλήματα του δρόμου και του υποκόσμου.

Όμως, και κατά την αποφυλάκισή τους, οι κρατούμενοι αυτοί, αντιδρούν διαφορετικά σε σύγκριση με τους υπόλοιπους. Οι εν λόγω κρατούμενοι, μετά την αποφυλάκισή τους, επιστρέφουν σε συνθήκες ελευθερίας, που όμως πλαισιώνονται από υποδεέστερους όρους διαβίωσης σε σύγκριση με την προ εγκλεισμού κατάσταση, ή ακόμα και με συνθήκες φτώχειας. Πρόκειται για ανθρώπους που έκλεισαν οι επιχειρήσεις τους, δημεύθηκε η περιουσία τους, διαλύθηκε το

οικογενειακό τους περιβάλλον, αποδιαρθρώθηκαν οι κοινωνικές τους σχέσεις που τους εξασφάλιζαν δύναμη και συχνά ο κοινωνικός τους περίγυρος τους αντιμετωπίζει με επιφυλακτικότητα και δυσπιστία.

Από την άλλη πλευρά, πρόκειται για ανθρώπους με αυξημένα τυπικά προσόντα ή τεχνογνωσία των κανόνων της οικονομίας αγοράς, που όμως λόγω ποινικής καταδίκης τυπικά, δεν μπορούν να αξιοποιηθούν. Έτσι ο κίνδυνος της κοινωνικής περιθωριοποίησης και της υποτροπής είναι, στην περίπτωση αυτή, ιδιαίτερα αυξημένος. Στην τελευταία περίπτωση, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα μια περαιτέρω δυσμενή έκβαση, πέρα από το ατομικό επίπεδο, σε κοινωνικό επίπεδο πλέον: η αποτυχία της επανένταξης στη νόμιμη αγορά εργασίας, μπορεί να διοχετεύσει τα άτομα αυτά σε παράνομες υπηρεσίες υψηλής εξειδίκευσης και τεχνογνωσίας, που είναι περιζήτητες από το διεθνές οργανωμένο έγκλημα. Τέλος, ο κίνδυνος της αυτοκτονίας, για πολλούς από αυτούς τους τέως κατάδικους, είναι υπαρκτός. Αυτό συμβαίνει, περισσότερο στους αποφυλακισμένους αυτής της κατηγορίας, καθώς δεν πρέπει να διαλάβει της προσοχής μας, ότι η πλειονότητα των κρατουμένων της κατηγορίας αυτής, αναγκάζεται να συνδεθεί με έναν κόσμο της οικονομικής δυσπραγίας και της φτώχειας, που της είναι άγνωστος εμπειρικά. (Βιδάλη, Ζαγοράς 2008)

Για όλους τους ως άνω λόγους, κρίνεται σκόπιμο, η στήριξη προς αυτούς τους πρώην κρατούμενους, μέσω της συμβουλευτικής, έννοια η οποία θα αναλυθεί παρακάτω, να προσανατολίζεται στο να μάθουν να ζουν με μια ταυτότητα, την οποία απέφευγαν σε όλη την προηγούμενη ζωή τους. Συνεπώς, θα πρέπει να εμπεδωθεί από αυτούς, ότι οι συνθήκες που θα αντιμετωπίσουν μετά τον εγκλεισμό, δεν θα είναι μία παρένθεση, αλλά, ενδεχομένως, η υπόλοιπη ζωή τους.

4.2. ΟΙ ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ

Τόσο από την διάταξη του άρθρου 127 του Ποινικού Κώδικα, όσο και από τις διατάξεις του σωφρονιστικού κώδικα, δεν συνάγεται η σκοπιμότητα του ποινικού εγκλεισμού σε ανηλίκους. Αυτό αποτελεί μια γενικότερη τάση στο ελληνικό σωφρονιστικό δίκαιο, καθώς διαπιστώνεται ότι: «οι σκοποί που επιδιώκονται με τις

ποινές κατά της ελευθερίας, δεν αποτέλεσαν σημαντικό σημείο αναφοράς κατά τη σύνταξη του Σωφρονιστικού Κώδικα. (Κουράκης, Σπινέλλη 2001)

Μόνο αν ανατρέξει κανείς σε παράπλευρα νομοθετήματα, ενδέχεται να συνάγει τους σκοπούς της ποινικής κράτησης του ανήλικου. Έτσι, στον Οργανισμό Υπουργείου Δικαιοσύνης, , κατά την περιγραφή των αρμοδιοτήτων του Τμήματος, Συνθηκών Κράτησης, Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής Νέων, γίνεται αναφορά σε «εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης των ανηλίκων και των μετεφηβικής ηλικίας κρατουμένων» στα Ειδικά Καταστήματα Κράτησης Νέων «ώστε να καταστεί πρόσφορη και ευχερής η προετοιμασία ένταξής τους στην κοινωνία των πολιτών».

Έμμεση αναφορά σε στόχους κατά την ποινική κράτηση γίνεται και στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας των Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων, όπου κατά την περιγραφή των καθηκόντων των υπαλλήλων γίνεται λόγος για *εξατομίκευση της μεταχείρισης, για προετοιμασία της κοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης, για προσωπική ανάπτυξη και ομαλή κοινωνική επάνοδο.*

Όσον αφορά λοιπόν τη διαδικασία επανένταξης των ανήλικων παραβατών, το κύριο μειονέκτημα του ποινικού μητρώου, όπως αναλύθηκε παραπάνω, καθίσταται βαρύτερο, επιτάσσοντας το μέγιστο δυνατό περιορισμό τόσο της καταχώρισης, όσο και της γνωστοποίησης των ποινικών αποφάσεων που τον αφορούν, επειδή ο στιγματισμός του ατόμου την περίοδο αυτή κατά την οποία η κοινωνική του ένταξη βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη, είναι ιδιαίτερα οξύς. (Γιοβανογλου, 2006)

Σύμφωνα με το άρθρο 578 ΚΠΔ, τα δελτία ποινικού μητρώου που αφορούν σωφρονιστικά ή αναμορφωτικά μέτρα, καταστρέφονται όταν ο ανήλικος συμπληρώσει το 17^ο έτος της ηλικίας του. Ο επίσημος στιγματισμός που υφίσταται ο ανήλικος μέχρι την ηλικία των 17 ετών, με την καταχώριση στο ποινικό του μητρώο μιας αθωωτικής³ καταδικαστικής απόφασης, είναι δυσανάλογα βαρύς, επειδή η διαδικασία της κοινωνικής του ένταξης, δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Συνεπώς η βλάβη που ο στιγματισμός αυτός μπορεί να προκαλέσει τόσο στην εικόνα του για τον εαυτό του, όσο και στην αντιμετώπισή του από τον κοινωνικό του περίγυρο, μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα καταστροφική για το μέλλον του.

³ Αθωωτικές θεωρούνται οι αποφάσεις που επιβάλλουν αναμορφωτικά μέτρα.

Το πρόβλημα μεγενθύνεται αν ληφθεί υπόψη ότι στον ποινικό μηχανισμό εμπλέκονται ευαίσθητοι, ευάλωτοι κοινωνικά νέοι, στους οποίους οι φορείς της κοινωνικοποίησης και το περιβάλλον γενικότερα, παρείχαν ελλιπή, ή δεν παρείχαν καμία προστασία και φροντίδα. Γίνεται άλλωστε κοινώς αποδεκτό, ότι οι παραβάσεις των κανόνων της έννομης τάξης από ανηλίκους, αποτελούν συνήθως αντιδράσεις στις περιοριστικές συνθήκες της ζωής τους και αποδίδουν την τάση τους να αποζητούν « τον έλεγχο των παρορμήσεών τους από άλλους γονείς που θα ανταποκριθούν στις ανάγκες που οι φυσικοί τους γονείς δεν μπόρεσαν να καλύψουν». Απόλυτα κατανοητή στάση, αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι περισσότεροι παραβατικοί ανήλικοι εισήλθαν, λόγω δυσμενών οικογενειακών- οικονομικών συνθηκών, πρόωρα στον στίβο της επιβίωσης.

Κατά συνέπεια, η καταχώριση αποφάσεων στο ποινικό μητρώο με τις στιγματιστικές συνέπειες που επιφέρει, συμβάλλει στην επιπλέον περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό μιας ήδη πάσχουσας κοινωνικής ομάδας.

Από την άλλη πλευρά, η πρώιμη παραβατική συμπεριφορά ορισμένων ατόμων, δεν συνεπάγεται αναγκαία την κατ'επάγγελμα, ή καθ'έξη τέλεση νέων παραβατικών πράξεων στο μέλλον. Η εμφάνιση παραβατικών συμπεριφορών στη νεανική ηλικία έχει χαρακτηριστεί και ως «φυσιολογική συνέχεια του παιδικού παιχνιδιού». Η άποψη αυτή ενισχύεται δεδομένου ότι το είδος των πράξεων που τελούν οι νέοι άνθρωποι, είναι, συνήθως, ελαφρά εγκλήματα, ενώ από τις εγκληματολογικές στατιστικές τόσο της αστυνομίας όσο και της ποινικής δικαιοσύνης, διαπιστώνεται, ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παραβάσεων που διαπράττουν οι ανήλικοι, αφορούν τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. (Μπεζές,2006)

Ακόμη ένα πρόβλημα το οποίο έχουν να αντιμετωπίσουν οι ανήλικοι που έχουν εμπλακεί στον ποινικό μηχανισμό, είναι η, λόγω του βεβαρημένου ποινικού μητρώου τους δυσχέραση της εξεύρεσης απασχόλησης, η οποία παρουσιάζεται πιο έντονη για τους ανηλίκους. Γι' αυτό και παρατηρείται ότι το ποσοστό ανεργίας που βιώνουν τα νεαρά άτομα είναι υψηλότερο από αυτό των ενηλίκων, καθώς, δεν έχουν προλάβει να εφοδιαστούν τα απαραίτητα προσόντα και τίτλους σπουδών, προκειμένου να μπορούν να είναι ανταγωνίσιμοι και να κριθούν ικανοί για μια απασχόληση.

Αυτό το φαινόμενο, μοιραία, συνεπάγεται το πλέον ανεπιθύμητο αποτέλεσμα: Όντας οι ανήλικοι, πρώην παραβάτες, χωρίς απασχόληση για μεγάλα χρονικά διαστήματα, ανάγονται σε ομάδα υψηλού κινδύνου ως προς τη μελλοντική τέλεση εγκλημάτων.(Αγάθωνος- Γεωργόπουλου, 2006)

Βέβαια, σ' αυτή την υποτροπή, σημαντικό ρόλο έχει διαδραματίσει και η επίδραση της φυλακής στην προσωπικότητα των ανηλίκων. Σε εμπειρικές έρευνες έχει διαπιστωθεί ότι ένα μεγάλο ποσοστό έγκλειστων ανηλίκων θεωρούν ότι υιοθέτησαν στη φυλακή κανόνες συμπεριφοράς που τους σπρώχνουν στην παρανομία ενώ αρκετοί από αυτούς παραδέχονται ρητά το ενδεχόμενο διάπραξης νέων εγκλημάτων σε περίπτωση που βιώσουν ματαίωση των προσπαθειών τους για επανένταξη.

Για όλους λοιπόν τους παραπάνω λόγους, επιβάλλεται κατ'αρχήν η εφαρμογή μιας συντονισμένης διαπαιδαγώγησης σε νομοταγή συμπεριφορά, προκειμένου οι νεαροί κρατούμενοι να αποκτήσουν την παιδεία της αντεγκληματικής νοοτροπίας. Επιπλέον κρίνεται απαραίτητη η μεταρρύθμιση των διατάξεων η περί του ποινικού μητρώου των ανηλίκων παραβατών, καθώς, στην περίπτωση τους, η επιτυχή ένταξη- επανένταξή τους στην κοινωνία, εξαρτάται από τον μεγαλύτερο δυνατό περιορισμό της αποκάλυψης πληροφοριών που αφορούν το ποινικό τους μητρώο, προκειμένου να κάνουν το ξεκίνημά τους στην κοινωνία, και κατ'επέκταση, στην αγορά εργασίας, όσο το δυνατόν επί ίσοις όροις, με τα άτομα της ίδιας ηλικίας που δεν έχουν εγκληματήσει στο παρελθόν. (Αγάθωνος- Γεωργόπουλου, 2006)

4.3 ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ

Κατά την αποφυλάκισή τους, οι πρώην κρατούμενες γυναίκες, ουσιαστικά έχουν να αντιμετωπίσουν όλα τα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν και οι άνδρες κρατούμενοι κατά την αποφυλάκισή τους. Ωστόσο, προστίθενται στις τελευταίες, και τα προβλήματα στέγης και διαλυμένων οικογενειακών σχέσεων μετά από μακροχρόνιες ποινές. Οι ίδιες οι κρατούμενες πιστεύουν ότι κατά την αποφυλάκισή τους θα αντιμετωπίσουν ακόμη περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα, τα οποία θα επιδιώξουν να ξεπεράσουν, απασχολούμενες σε εργασία. Για να γίνουν κατανοητές

αυτές οι συνέπειες, πρέπει να εξεταστούν οι ιδιαίτερες συνθήκες που διέπουν την κράτηση των γυναικών κρατουμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο υπερπληθυσμός στις φυλακές, ως ανασταλτικός παράγοντας της κοινωνικής επανένταξης, υπάρχει φυσικά και στην περίπτωση των καταστημάτων κράτησης γυναικών. Το πρόβλημα όμως στην περίπτωση αυτή γίνεται εντονότερο, αν ληφθεί υπόψη ότι στις γυναικείες φυλακές συνυπάρχουν και οι ανήλικες κρατούμενοι, λόγω έλλειψης ειδικού σωφρονιστικού καταστήματος ή ειδικού χώρου κράτησης για αυτές. Οι ανήλικες κρατούνται σε πτέρυγα μαζί με τις μητέρες που έχουν τα μικρά παιδιά τους μαζί τους στη φυλακή, ενώ πολλές από τις τελευταίες, είναι κρατούμενες για τέλεση κακουργημάτων. Έτσι, υπόδικες και βαρυποινίτισσες, τοξικομανείς και ψυχιατρικά περιστατικά, υπότροπες και ανήλικες συνωστίζονται στους ίδιους χώρους, ενώ οι ανάγκες για ειδική μεταχείριση, τουλάχιστον των τοξικομανών και των ψυχικά ασθενών, καθιστούν τη φυλακή τον πλέον ακατάλληλο χώρο για αυτές τις κατηγορίες κρατουμένων. (Κουλούρη, 2009)

Επιπλέον, το πρόβλημα επικοινωνίας των κρατουμένων με τις οικογένειές τους είναι οξύτερο για τις γυναίκες. Το ότι οι γυναίκες κρατούνται σε ένα μόνο κατάστημα, συνεπάγεται ότι πολλές αποκόπτονται από το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον τους, καθώς απαιτείται πολύωρη ή και πολυήμερη μετακίνηση των οικείων τους για να τους επισκεφθούν. Υπό το πρίσμα αυτό, οι γυναίκες κρατούμενοι δεν τυγχάνουν των ίδιων προνομίων με τους άνδρες κρατούμενους και δεν τους διατίθενται όσα τους αναλογούν.

Άλλωστε πρόκειται για μια ομάδα κρατουμένων με πολύ διαφορετικά χαρακτηριστικά από τους υπόλοιπους, και με ιδιαίτερες ανάγκες. Συναισθηματικά και φυσικά ευάλωτες, με πιο έντονες τάσεις αυτοκαταστροφής, ενώ πολλές από αυτές κακοποιήθηκαν σε νεαρή ηλικία, χρήζουν απαραίτητα ειδικά προσαρμοσμένων παρεμβάσεων.

Άλλη μια, ακόμη πιο ιδιόμορφη κατηγορία γυναικών κρατουμένων, είναι οι μητέρες κρατούμενες με ανήλικα παιδιά. Οι μητέρες αυτές έχουν να αντιμετωπίσουν, εκτός από τη στέρηση άσκησης του μητρικού ρόλου και των μητρικών καθηκόντων, και τον αποχωρισμό από τα παιδιά τους, με πλέον βασικό

πρόβλημα το ποιος θα έχει τη φροντίδα των παιδιών τους, για όσο χρονικό διάστημα θα εκτίουν την ποινή τους. (Αγάθωνος- Γεωργόπουλου, 2006)

Σύμφωνα με το άρθρο 13 του Σωφρονιστικού Κώδικα, όταν τα παιδιά διανύουν τη βρεφική ή τη νηπιακή ηλικία, επιτρέπεται στις κρατούμενες μητέρες με παιδιά κάτω των τριών ετών να τα έχουν μαζί τους στη φυλακή και παράλληλα προβλέπεται η δημιουργία ειδικού χώρου, κατάλληλα διαμορφωμένου για τη διαβίωσή τους.

Έτσι, στις Γυναικείες Φυλακές Κορυδαλλού υπάρχει ειδική πτέρυγα διαχωρισμένη από την κυρίως φυλακή, με καλύτερες συνθήκες κράτησης σε σχέση με την τελευταία, όπου διαμένουν οι μητέρες με μικρά παιδιά, οι έγκυες γυναίκες, αλλά και οι ανήλικες νεαρές κρατούμενες που έχουν ήδη καταδικαστεί σε ποινικό σωφρονισμό ή είναι υπόδικες για σοβαρά αδικήματα.

Οι κρατούμενες έχουν λιγότερο αυστηρό ωράριο περιορισμού στα κελιά τους, κινούνται για μεγαλύτερο χρόνο στους κοινόχρηστους χώρους, ενώ βγαίνουν συχνά με τα παιδιά στο προαύλιο του κτιρίου, για να παίξουν στην παιδική χαρά που έχει διαμορφωθεί ειδικά για αυτά.

Ωστόσο, από την παραπάνω πρακτική, γεννάται μια δυσμενής συνέπεια: ο ιδρυματισμός που αποτελεί πραγματική απειλή για τα παιδιά αυτά, κάνοντάς τα νευρικά και φοβισμένα. Για το λόγο αυτό η έξοδος των παιδιών για παραμονή λίγων ημερών εκτός φυλακής, σε συγγενικά σπίτια, όταν τα παίρνουν για λίγο παππούδες, γιαγιάδες, φίλοι, κλπ., επιτρέπεται κατά τακτά χρονικά διαστήματα, προκειμένου να γνωρίσουν και τον κόσμο εκτός του ιδρύματος.

Πάντως σήμερα υπάρχει μικρός αριθμός μωρών και νηπίων που ζουν μαζί με τις μητέρες τους στα κελιά των γυναικείων φυλακών Κορυδαλλού, καθώς οι κρατούμενες στην πλειοψηφία τους δεν θέλουν να μεγαλώσουν τα παιδιά τους μέσα στη φυλακή, ανεξάρτητα από την ηλικία τους, αφού θεωρούν ότι ο χώρος της φυλακής είναι ο πλέον ακατάλληλος για την ανατροφή των παιδιών.

Από τα όσα εκτέθηκαν, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο εγκλεισμός των γυναικών επιφέρει δυσχερέστερες συνέπειες για τις γυναίκες αποφυλακιζόμενες, τις οποίες θα κληθούν να αντιμετωπίσουν κατά την κοινωνική τους ενσωμάτωση. (Μπεζές,2006)

4.4. ΟΙ ΤΟΞΙΚΟΜΑΝΕΙΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ

Τα ναρκωτικά, είναι βασική παράμετρος της ζωής στις φυλακές, και δυστυχώς οι ελληνικές φυλακές δεν ξεφεύγουν από αυτό το μοτίβο. Πολλοί έγκλειστοι θεωρούν την ηρωίνη και το χασίς ως το πιο πρόσφορα μέσα μείωσης του άγχους και διασκέδασης.

Και μολονότι η χρήση αποδοκιμάζεται λεκτικά, οι περισσότεροι παραδέχονται κάποια περιστασιακή εμπλοκή, ενώ το ιδιαίτερα δυσάρεστο είναι ότι ένα ποσοστό δηλώνει ότι έχει κάνει χρήση για πρώτη φορά μέσα στη φυλακή. Αρκετοί ακολουθούν μια σχεδιασμένη στρατηγική, απέχοντας συνειδητά, όταν πλησιάζει η ημερομηνία της αποφυλάκισής τους.

Παρατηρείται λοιπόν ότι η χρήση ουσιών, μπορεί είτε να προηγείται, είτε να συναρτάται με τη φυλάκιση, φαινόμενο το οποίο συνεπάγεται τον εθισμό και την εξάρτηση από ουσίες. Στην περίπτωση αυτή, ο αποφυλακισμένος, φέρει, εκτός των άλλων, και το στίγμα του τοξικομανούς, στίγμα το οποίο θα καθορίσει σε υψηλό βαθμό, την επανένταξή του ή την οριστική του αποκοπή από την κοινωνία, και ενδεχομένως, και τη διάρκεια της ζωής του. Εάν απορριφθεί από την κοινωνία, η λήψη των ναρκωτικών θα αποτελέσει τη μοναδική ενασχόληση που θα τον ανακουφίζει, το μοναδικό του καταφύγιο, με αποτέλεσμα την κλιμακωτά ισχυρότερη εξάρτησή του. (Γιοβανογλου, 2006)

Εκτός όμως από το στίγμα και τις συνέπειες που επιφέρει, κρίσιμο για την επαγγελματική επανένταξη του αποφυλακισμένου, είναι και το ζήτημα της απεξάρτησης, αφού η επαγγελματική κατάρτιση των αποφυλακισμένων τοξικομανών είναι πολύ πιθανόν να προσκούσει στο ζήτημα αυτό, ενώ η υποτροπή ως προς τη χρήση ουσιών, ενδεχομένως να λειτουργήσει ανασταλτικά για την εξεύρεση και άσκηση κάποιας επαγγελματικής ενασχόλησης, η οποία θα συνέβαλε ουσιαστικά στη δημιουργία μιας νέας ταυτότητας, μιας νέας αρχής.

Η επαγγελματική επανένταξη των αποφυλακισμένων που είναι εξαρτημένοι από ουσίες, είναι αλληλένδετη με την θεραπευτική διαδικασία της απεξάρτησης, η οποία έχει μεγάλη διάρκεια, πολλές ανατροπές και οπισθοδρομήσεις. Πρόκειται δηλαδή, για μια ένταξη ή επανένταξη, που παρουσιάζει πολλές ιδιομορφίες.

Παρ'όλα αυτά, δεν ελλείπουν και οι περιπτώσεις κρατούμενων, που βρίσκουν στη φυλακή την ευκαιρία να αναθεωρήσουν τον τρόπο ζωής τους, συμμετέχοντας σε προγράμματα απεξάρτησης. Οι κοινωνικές σχέσεις στο πλαίσιο των προγραμμάτων αυτών είναι κατά κανόνα περισσότερο ειλικρινείς από εκείνες που είχαν πριν από τη φυλάκιση. Ορισμένοι ανακτούν μια αίσθηση αυτοσεβασμού και αποκαθιστούν σχέσεις με μέλη της οικογένειάς τους που είχαν χρόνια κλονιστεί, ενώ κάποιοι έγκλειστοι αναγνωρίζουν ότι η ζωή τους στη φυλακή ήταν πιο υποφερτή από εκείνη που έκαναν προηγούμενα ως τοξικομανείς. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η επανένταξη του πρώην τοξικομανούς, αποφυλακιζόμενου, διευκολύνεται ραγδαία, καθώς ο αποφυλακιζόμενος, έχει ήδη μπει σε μια διαδικασία «αναγέννησης», και όντας εφοδιασμένος με αγωνιστική διάθεση για μια νέα ζωή, είναι πολύ πιθανή η θετική του εξέλιξη στον ελεύθερο βίο. (Αλοσκόφης, 2010)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ

Αξιοσημείωτο είναι να παρουσιαστούν στη συνέχεια τα προγράμματα τα οποία συμβάλλουν στην ένταξη των αποφυλακισμένων στο κοινωνικό σύνολο και στην αγορά εργασίας.

5.1 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες παρέχουν την δυνατότητα στις ειδικές πληθυσμιακές ομάδες να εντείνουν το πνεύμα τους και να συμμετέχουν στην ομάδα του θεατρικού εργαστηρίου που έχει δημιουργηθεί εθελοντικά από επαγγελματίες και έχει σαν στόχο εκτός από την υποστήριξη των αποφυλακισμένων, την εξερεύνηση της προσωπικότητας τους και του κοινωνικού συνόλου. Αυτό σημαίνει ότι μέσω της δημιουργικότητας το άτομο μοιράζεται και λαμβάνει πληροφορίες και ιδέες μέσα από τις οποίες ανακαλύπτει όχι μόνο τον εαυτό του αλλά και την πλευρά των συνανθρώπων του (<http://www.epipsi.gr>).

5.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ GRUNDTVIG – PRISON EDUCATION: BASIC SKILLS BLENDED LEARNING (PEBBLE)

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα βασικός σκοπός είναι να βελτιωθεί η εκπαίδευση που υφίσταται στα σωφρονιστικά ιδρύματα της Ευρώπης αξιοποιώντας και εκπαιδεύοντας την εφαρμογή ICT⁴ η οποία θα δώσει τη δυνατότητα στις ειδικές πληθυσμιακές ομάδες να αποκτήσουν βασικές δεξιότητες οι οποίες με τη σειρά τους θα συμβάλλουν σε περισσότερες ευκαιρίες.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει σαν στόχο να αλλάξει στην παρεχόμενη εκπαίδευση το επίπεδο το οποίο θα διακρίνεται από υψηλή ποιότητα με

⁴ ICT: Εξειδικευμένες γνώσεις που εντάσσονται στην κατηγορία της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ). Οι πιστοποιήσεις ΣΕΚ της ICT Europe προσθέτουν και συμπληρώνουν γνωστικές και επαγγελματικές δεξιότητες σε όλους τους βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας

προτεραιότητα τους τομείς που αναφέρονται σε ζητήματα ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου και της αποκατάστασης του. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα προσφέρει εκπαίδευση στις ειδικές πληθυσμιακές ομάδες που ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους μέσω της εκπαίδευσης ICT το οποίο αποτελεί ένα εργαλείο που προωθεί την εξ αποστάσεως εκπαίδευση τους.

Οι τομείς και οι δεξιότητες που αναπτύσσονται και βελτιώνονται μέσα από την εκπαίδευση εξ αποστάσεως είναι:

- ✓ Οι δεξιότητες αλφαριθμητισμού.
- ✓ Οι μαθηματικές γνώσεις.
- ✓ Οι βασικές δεξιότητες ICT.
- ✓ Οι οικονομικές δεξιότητες.

Η εφαρμογή του συγκεκριμένου προγράμματος συμβάλλει στον επαγγελματικό προσανατολισμό των ειδικών πληθυσμιακών ομάδων και με αυτό ενισχύεται η αυτοεκτίμηση τους αποκτώντας μια θετική στάση απέναντι στον τρόπο ζωής που πρόκειται να ακολουθήσουν.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα πραγματοποιείται όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και στην Ιταλία, την Κύπρο και τη Ρουμανία.

Ο ρόλος των συμβουλευτικών υπηρεσιών σε αυτή τη διαδικασία είναι να συλλέξουν υλικό, να συγκεντρώσουν τις ομάδες και να πραγματοποιήσουν μικρές ατομικές συνεντεύξεις. Με αυτό τον τρόπο θα διερευνηθούν καλύτερα και θα αναλυθούν οι ανάγκες των ατόμων ιδίως στον εκπαιδευτικό τομέα (<http://www.epanodos.org.gr>).

5.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEONARDO – ISODE – INTEGRAZIONE SOCIO-OCCUPAZIONALE DETENUTI IN EUROPA

Ο βασικός σκοπός του συγκεκριμένου προγράμματος είναι η ανάλυση ορισμένων προγραμμάτων επανένταξης σύμφωνα με την εφαρμογή τους σε διάφορες χώρες της Ευρώπης.

Η συμβολή των συμβουλευτικών υπηρεσιών σε αυτό είναι η οργάνωση ενός σεμιναρίου που στοχεύει στην ενημέρωση των δομών που υπάρχουν για την

επανένταξη των ατόμων που έχουν αποφυλακιστεί, τα αντίστοιχα προγράμματα, τα προβλήματα κλπ.

Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος οργανώνονται από τις συμβουλευτικές υπηρεσίες επισκέψεις σε σωφρονιστικά ιδρύματα και σε αρμόδιες υπηρεσίες που συνεργάζονται για την επανένταξη των αποφυλακισμένων (<http://www.epanodos.org.gr>).

5.4 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ACTIVE INCLUSION NETWORK»

Το «Active Inclusion Network» αποτελεί ένα ευρωπαϊκό δίκτυο στο οποίο συμμετέχουν και οι συμβουλευτικές υπηρεσίες. Ο στόχος του συγκεκριμένου δικτύου είναι η συνεργασία των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην οποία θα ανταλλάσσονται πληροφορίες και απόψεις για ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την επανένταξη και επαγγελματική αποκατάσταση των ειδικών πληθυσμιακών ομάδων.

Οι ομάδες στις οποίες επικεντρώνεται το συγκεκριμένο δίκτυο είναι: οι δυσσχετισμένοι νέοι (disaffected youth), οι προβληματικές οικογένειες (troubled families), οι περιθωριοποιημένοι στο κοινωνικό σύνολο (marginalized in communities) όπως είναι οι κρατούμενοι και οι αποφυλακισμένοι.

Τα πλεονεκτήματα αυτού του δικτύου είναι η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ εξειδικευμένων ατόμων πάνω σε αυτό τον τομέα και η επαναδιαπραγμάτευση διαδικασιών που κρίνονται απαραίτητες για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα επαγγελματικής αποκατάστασης των περιθωριοποιημένων ατόμων.

Ουσιαστικά οι στόχοι του δικτύου είναι από τη μια πλευρά η επαγγελματική και κοινωνική αποκατάσταση των αποκλεισμένων ατόμων και από την άλλη πλευρά η ενθάρρυνση των επιχειρηματιών για την πρόληψη αυτών των ατόμων.

Επιπλέον, μέσα από αυτό το δίκτυο διεξάγονται έρευνες οι οποίες εξετάζουν την κοινωνικοπολιτική παρέμβαση που έχει πραγματοποιηθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση με απώτερο στόχο να αντιμετωπιστεί η ανεργία των κοινωνικά περιθωριοποιημένων ατόμων και στην συνέχεια αξιολογούνται και αξιοποιούνται τα αποτελέσματα των ερευνών με κύριο μέλημα την ανάπτυξη και προώθηση εργαλείων και στρατηγικών που ήδη υπάρχουν στα κράτη της Ε.Ε(<http://www.epanodos.org.gr>).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΣΤΙΣ ΕΠΑ

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα οι δραστηριότητες που περιλαμβάνονται είναι: συναντήσεις επικοινωνίας οι οποίες επικεντρώνονται σε ζητήματα που αφορούν τον προγραμματισμό δραστηριοτήτων, την υλοποίηση τους, την αξιολόγηση των στόχων και την αντιμετώπιση πιθανών προβλημάτων, συναντήσεις επιμόρφωσης και συζήτησης οι οποίες αφορούν ζητήματα που σχετίζονται με τα δικαιώματα και τις ευθύνες των πολιτών σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο και τις δομές και τις υπηρεσίες που υπάρχουν καθώς επίσης και ζητήματα που αναφέρονται στην επίλυση προβλημάτων επιβίωσης, παιχνίδια τα οποία βελτιώνουν τις κοινωνικές δεξιότητες αυτών των ατόμων, δραστηριότητες οι οποίες συμβάλλουν στην δημιουργικότητα και ενασχόληση του ατόμου με βάση τα ενδιαφέροντα του, επισκέψεις σε αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες, επισκέψεις σε πολιτισμικούς χώρους όπως είναι το μουσείο, το θέατρο κ.α.

Οι στόχοι του προγράμματος είναι να ενημερωθούν και να συνειδητοποιήσουν οι συγκεκριμένες ομάδες τα δικαιώματα και τις ευθύνες τους, να ενεργοποιηθεί το ενδιαφέρον τους για πολιτιστικά και κοινωνικά ζητήματα ξεπερνώντας τις οποιεσδήποτε προκαταλήψεις και διακρίσεις, να διερευνηθούν οι ορίζοντες τους ενισχύοντας την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση τους, να καλλιεργηθεί τον αίσθημα της ομαδικότητας, να αναπτυχθούν οι κοινωνικές δεξιότητες με σκοπό την αντιμετώπιση προβλημάτων και συγκρούσεων, να αποκτηθούν οι γνώσεις και τα βιώματα τους ώστε να διευκολυνθεί η συμμετοχή τους στα κοινωνικά δρώμενα και να ευαισθητοποιηθεί το κοινωνικό σύνολο απέναντι στα προβλήματα και στις ανάγκες αυτών των ομάδων(<http://www.epanodos.org.gr>).

5.6 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ & ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ»

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα περιλαμβάνονται κατηγορίες δραστηριοτήτων οι οποίες προωθούν την κοινωνική επαγγελματική επανένταξη.

Οι κατηγορίες είναι οι εξής:

Μελέτη: στην συγκεκριμένη κατηγορία πραγματοποιούνται μελέτες οι οποίες αναλύουν την αγορά εργασίας.

Δικτύωση: σε αυτή την κατηγορία προωθείται η συνεργασία των αρμόδιων υπηρεσιών με σωφρονιστικά ιδρύματα κλπ.

Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης: η συγκεκριμένη κατηγορία έχει σαν στόχο να ενημερώσει και να ευαισθητοποιήσει τους ωφελουμένους αλλά και το κοινωνικό σύνολο μέσα από το σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός επικοινωνιακού σχεδίου.

Συντονισμός και Διαχείριση: μέσα από αυτή την κατηγορία πραγματοποιούνται ενέργειες για το συντονισμό και τη διαχείριση του προγράμματος από τις συμβουλευτικές εταιρείες.

Κατάρτιση και Επιμόρφωση: ο συγκεκριμένος τομέας αφορά την δραστηριότητες για την κατάρτιση και επιμόρφωση των περιθωριοποιημένων ομάδων σύμφωνα με τις απαιτήσεις και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Πληροφόρηση, Συμβουλευτική και Υποστήριξη: σε αυτό τον τομέα πραγματοποιείται κοινωνική, οικονομική και νομική υποστήριξη όχι μόνο στις ειδικά πληθυσμιακές ομάδες αλλά και στους επιχειρηματίες που πρόκειται να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση ανεργίας αυτών των ομάδων

(<http://www.epanodos.org.gr>).

5.7 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ»

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα στοχεύει:

Στην δημιουργία ενός κοινού πλαισίου αναφοράς για τους επαγγελματίες οι οποίοι ασχολούνται με ζητήματα διακρίσεων, στον προσδιορισμό όρων που θα αναφέρονται σε ένα υγιές εργασιακό περιβάλλον στο οποίο δεν θα υπάρχουν διακρίσεις μέσα από μια διαδικασία εκπαίδευσης στην οποία θα πραγματοποιείται ανταλλαγή απόψεων και θα δημιουργηθούν συλλογικές τάσεις ενάντια σε αυτές, και στη δημιουργία ενός δικτύου που θα αποτελείται από επαγγελματίες οι οποίοι σε συνεργασία με θεσμικούς και νομοθετικούς παράγοντες θα συμβάλλουν στην πρόληψη και στην αντιμετώπιση των διακρίσεων (<http://www.epanodos.org.gr>).

5.8 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΜΠΟΡΩ ΚΑΙ ΕΓΩ»

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αναφέρεται στο δικαίωμα που έχουν οι τα άτομα που έχουν αποφυλακιστεί να καταρτιστούν και να αποκατασταθούν επαγγελματικά. Αυτό θα έχει σαν στόχο την βελτίωση της προσωπικής και επαγγελματικής συμπεριφοράς τους με βάση τα δεδομένα και τις συνθήκες της αγοράς εργασίας. Αποτελεί ένα κοινωνικό και εκπαιδευτικό πρόγραμμα το οποίο απαρτίζεται από επαγγελματίες, συμβούλους, κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι μέσα από την επαγγελματική τους επάρκεια θα δώσουν ώθηση στους παραβάτες του νόμου να αναπτύξουν και να βελτιώσουν τις δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά τους σε όλους τους τομείς (κοινωνικό, επαγγελματικό, επικοινωνιακό κλπ.).

Τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζουν αυτές οι ομάδες είναι κυρίως ο ρατσισμός, η ανεργία και η κοινωνική απομόνωση. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, μετά την απόλυση τους να μην έχουν τη δυνατότητα να αποκατασταθούν επαγγελματικά.

Το συγκεκριμένο πρόβλημα από τη μια οφείλεται στις ελλιπείς γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που έχουν και από την άλλη στην εικόνα που έχει σχηματίσει η κοινωνία για αυτούς το οποίο έχει σαν αποτέλεσμα τον κοινωνικό αποκλεισμό. Γι αυτό το λόγο λοιπόν, κρίνεται απαραίτητο αυτές τις ομάδες να επιμορφώνονται σε ζητήματα που αφορούν την αγορά εργασίας και τον επιχειρηματικό χώρο μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα σε συνεργασία με συμβούλους και εξειδικευμένους επαγγελματίες.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί μια παράγραφος από τις Συστάσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επανένταξη πρώην παραβατών που υποστηρίζει ότι: *«η επαγγελματική αποκατάσταση είναι ο σημαντικότερος παράγοντας πρόληψης της επαναλαμβανόμενης παραβατικής συμπεριφοράς, οπότε απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια για τη δραστηριοποίηση τόσο των δημόσιων όσο και των ιδιωτικών εργοδοτικών φορέων ως προς τη διερεύνηση εναλλακτικών τρόπων δημιουργίας θέσεων εργασίας».*

Στην χώρα μας έχει παρατηρηθεί ότι τα προγράμματα τα οποία εφαρμόζονται στα σωφρονιστικά ιδρύματα και τα οποία σχετίζονται με την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων δεν έχουν τόσο ικανοποιητικά αποτελέσματα παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται καθώς λόγω καταστάσεων δεν υπάρχει μια

οργανωμένη και συντονισμένη δράση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του θέματος. Οι στόχοι του συγκεκριμένου προγράμματος περιλαμβάνουν:

Την εκπαίδευση και επιμόρφωση εκπαιδευτών και συμβούλων καθώς επίσης και κοινωνικών λειτουργών σε ζητήματα τα οποία αφορούν την αγορά εργασίας και του επιχειρηματικού χώρου με σκοπό την παροχή της κατάλληλης εκπαίδευσης στους ωφελούμενους, νην παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων στους αποφυλακισμένους ώστε να είναι σε θέση να αποκατασταθούν επαγγελματικά αναζητώντας μια θέση εργασίας και ην προετοιμασία και την υποστήριξη των αποφυλακισμένων στην ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων για την επαγγελματική τους αποκατάσταση (<http://www.epanodos.org.gr>).

5.9 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «GRUNDTVIG»

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αφορά την ανταλλαγή εμπειριών και καλών ενεργειών σε Ευρωπαϊκό επίπεδο που σχετίζονται με την φροντίδα ατόμων που έχουν αποφυλακιστεί.

Βασικός σκοπός είναι να συναντηθούν τρεις ΜΚΟ οι οποίες εδρεύουν στην Ιταλία, στην Αγγλία και στην Ελλάδα με σκοπό την επανένταξη των αποφυλακισμένων και μιας αρμόδιας υπηρεσίας στη χώρα μας.

Αυτοί οι οργανισμοί είναι: η Fondazione Casa di Carita Arti e Mestieri onlus (CHF) από το Μιλάνο, η ΕΠΑΝΟΔΟΣ από την Αθήνα και το St Giles Trust από το Λονδίνο.

Το πρόγραμμα «GRUNDTVIG» έχει σαν στόχο να πραγματοποιηθεί ανταλλαγή ιδεών, πρακτικών και μεθοδολογίας, να αναλυθούν οι πρακτικές οι οποίες επιφέρουν θετικά αποτελέσματα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο και να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν προτάσεις οι οποίες θα οδηγήσουν στην επιτυχημένη επανένταξη των αποφυλακισμένων.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι σε αυτό το πρόγραμμα πραγματοποιείται ανάλυση των πρακτικών που εφαρμόζονται και σε άλλες τρεις χώρες, το Βέλγιο, την Ουγγαρία και τη Γερμανία παρόλο που δεν ήταν συμμετέχοντες στο πρόγραμμα (<http://www.epanodos.org.gr>).

5.10 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «EX O COP»

Ένα ακόμη πρόγραμμα για την επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία, είναι το πρόγραμμα «EX O COP». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποτελεί ένα ερευνητικό δίκτυο και έχει σχεδιαστεί ώστε να λειτουργεί σε ευρωπαϊκά πλαίσια. Βασικός στόχος του προγράμματος είναι η ομαλότερη επανένταξη των κρατουμένων στο κοινωνικό σύνολο. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, ακολουθείται μία κοινή στρατηγική.

Επιπλέον, σε αυτό το πρόγραμμα είναι πολύ βασική η συμμετοχή των αρμόδιων υπηρεσιών και φορέων που συνεργάζονται με τα σωφρονιστικά ιδρύματα και των επαγγελματιών που σχετίζονται με την κοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των αποφυλακισμένων.

Επιπλέον, το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει σαν στόχο να αναβαθμιστούν και να εκσυγχρονιστούν οι ενέργειες και οι μέθοδοι που συμβάλλουν στην ομαλότερη επανένταξη των κρατουμένων, να αναπτυχθούν περαιτέρω συνεργασίες με διάφορες υπηρεσίες σε τοπικά, εθνικά και ευρωπαϊκά πλαίσια, να μελετηθεί εκτενέστερα ο τρόπος λειτουργίας των πρακτικών επανένταξης που εφαρμόζονται στις χώρες της Ε.Ε και να συμφωνηθούν από κοινού οι στρατηγικές και η μεθοδολογία πρακτικών που θα συμβάλλουν στην ομαλότερη επανένταξη στα πλαίσια όλων των κρατών της Ε.Ε.

Το βασικότερο όμως που πρέπει να πραγματοποιηθεί για να είναι επιτυχημένοι οι προαναφερθέντες στόχοι είναι να αναπτυχθεί μια ομάδα η οποία θα είναι υπεύθυνη για την οργάνωση και τη λειτουργία του ερευνητικού δικτύου.

Άλλος ένας παράγοντας που θα συμβάλλει στην επιτυχία αυτών των στόχων είναι οι γνώσεις που θα αποκτήσουν οι συμμετέχοντες σε αυτό το πρόγραμμα μέσα από την ανταλλαγή απόψεων και πληροφοριών κάτι το οποίο θα διευκολύνει τη μετέπειτα τους πορεία έχοντας σαν απώτερο στόχο την ομαλή επανένταξη και αποκατάσταση των κρατουμένων στο κοινωνικό σύνολο και στον επαγγελματικό τομέα. (<http://www.epanodos.org.gr>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

6.1 ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Στο Προεδρικό Διάταγμα αναφέρεται ότι σκοπός των συμβουλευτικών υπηρεσιών είναι: *«η επαγγελματική κατάρτιση φυλακισμένων και αποφυλακισμένων, η αποκατάσταση, η οικονομική συμπαράσταση, καθώς και η προετοιμασία και προώθηση της εν γένει κοινωνικής τους επανένταξης (ά. 81 § 2 ΣΚ)».*

Επιπλέον συνεχίζει ότι: *«Μεταξύ των δράσεων της περιλαμβάνεται η ενθάρρυνση, η ενίσχυση και η αξιοποίηση κάθε δράσης και πρωτοβουλίας ιδιωτικών φορέων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ή εθελοντικών οργανώσεων που αναπτύσσεται στον τομέα του κοινωνικού αποκλεισμού (ά. 2 περ. γ' του π.δ. 300/2003 [ΦΕΚ Α' 256])».*

Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες προετοιμάζουν και υποστηρίζουν τους ενήλικους και ανήλικους αποφυλακισμένους ώστε να επανενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο με βασική την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Γι αυτό το λόγο λοιπόν όλοι αυτοί οι φορείς παρέχουν κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι συμβάλλουν σε όλους τους τομείς όπως είναι ο ψυχοκοινωνικός, ο νομικός και ο επαγγελματικός τομέας και προσφέρουν την απόλυτη στήριξη στους αποφυλακισμένους. (Giddens, 2002)

Σε γενικές γραμμές οι δραστηριότητες τους περιλαμβάνουν και στοχεύουν Στην εφαρμογή προγραμμάτων που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, την προώθηση στην αγορά εργασίας και την οικονομική ενίσχυση όχι μόνο των ατόμων που αποφυλακίζονται αλλά και των κρατουμένων. Στη μελέτη και υποβολή προτάσεων ώστε να αναμορφωθεί το θεσμικό πλαίσιο το οποίο θα προβλέπει την παραβατικότητα των κρατουμένων και πριν αλλά και μετά την αποφυλάκιση τους και θα τους προετοιμάζει για την ομαλότερη επανένταξη τους στο κοινωνικό σύνολο, στον επαγγελματικό τομέα αλλά και στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Στην μελέτη και υποβολή προτάσεων με βασικό σκοπό να αντιμετωπιστεί η εγκληματικότητα. Στη σωστή ενημέρωση των αποφυλακισμένων για ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την κατάσταση τους στο νομικό και στον κοινωνικό τομέα, την στήριξη τους στον ψυχολογικό τομέα και την παροχή βοήθειας από το κοινωνικό σύνολο και σε αυτούς αλλά και στις οικογένειες τους. Στη

φροντίδα των ανήλικων κρατουμένων αναπτύσσοντας ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία αφορούν τον επαγγελματικό προσανατολισμό τους. Στην ενημέρωση των επιχειρήσεων και των αποφυλακισμένων κρατουμένων ως προς την προσφορά και τη ζήτηση εργασίας που υπάρχει. Γι αυτό το λόγο λοιπόν, οι συμβουλευτικές υπηρεσίες συνεργάζονται και με τους φορείς που είναι αρμόδιοι στον τομέα εργασίας. απολυόμενων κρατουμένων σχετικά με την υπάρχουσα προσφορά και ζήτηση εργασίας. Στην ανάπτυξη επιχειρήσεων οι οποίες θα είναι υπό την επίβλεψη του Κράτους και προτεραιότητα στις προσλήψεις θα έχουν τα άτομα που έχουν αποφυλακιστεί. Στην σαφή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου ως προς τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κρατούμενοι, οι αποφυλακιζόμενοι. Στην ενθάρρυνση να αναπτυχθούν και να αξιοποιηθούν όλες οι δραστηριότητες των εθελοντικών οργανώσεων που ασχολούνται με την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού των αποφυλακισμένων και στην ενθάρρυνση να αναπτυχθούν περαιτέρω ο εθελοντισμός και η ιδιωτική πρωτοβουλία. (Giddens, 2002)

Πιο συγκεκριμένα, οι συμβουλευτικές υπηρεσίες παρέχουν στα άτομα που έχουν αποφυλακιστεί ψυχολογική στήριξη, νομικές συμβουλές, συμβουλές για θέματα που αφορούν την επαγγελματική αποκατάσταση, φροντίδα για ζητήματα που αφορούν την υγεία και ανεύρεση εργασίας αλλά και στέγης. (Giddens, 2002)

6.2 ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να τάσσεται υπέρ της υποστήριξης και ενθάρρυνσης των αποφυλακισθέντων στον ψυχολογικό, κοινωνικό και συναισθηματικό τομέα τηρώντας τους κανόνες δεοντολογίας οι οποίοι είναι:

Ο σεβασμός στο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και του αυτοπροσδιορισμού. Αυτό σημαίνει ότι ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να είναι σε θέση να σέβεται και να προωθεί το δικαίωμα του ατόμου να κάνει τις δικές του επιλογές και να παίρνει τις δικές του αποφάσεις.

Η ενθάρρυνση στο δικαίωμα συμμετοχής. Αυτό σημαίνει ότι ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να ενθαρρύνει τους αποφυλακισθέντες να συμμετέχουν σε όλες τις δραστηριότητες οι οποίες ενδυναμώνουν την προσωπικότητα τους και

ενισχύουν την αυτοπεποίθησή τους. Η αντιμετώπιση του κάθε ατόμου σαν μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα.

Σύμφωνα με αυτό τον κανόνα ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και να ασχολείται όχι μόνο με το άτομο αυτό καθαυτό αλλά και με το εξωτερικό περιβάλλον όπως είναι η οικογένεια του, ο κοινωνικός περίγυρος κλπ επιδιώκοντας αποσκοπώντας στην αναγνώριση όλων των πλευρών της ζωής του ατόμου. Η ανάπτυξη και η ενίσχυση των δεξιοτήτων και των δυνάμεων. Με βάση αυτό τον κανόνα ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να αναγνωρίζει και να αναλύει τις δεξιότητες και τις δυνάμεις του κάθε ατόμου προωθώντας την ανάπτυξη και την ενίσχυση τους. (Ζαϊμάκης, 2005)

6.3 ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ

Στις συμβουλευτικές υπηρεσίες καθώς ο χώρος προσδίδει μια ασφάλεια και μια κατανόηση αναπτύσσεται ένα είδους σχέσης ανάμεσα στον κοινωνικό λειτουργό και στο άτομο που έχει αποφυλακιστεί η οποία θα πρέπει να πληροί όλες τις προϋποθέσεις των κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας και βασικό μέλημα είναι να καλυφθούν όλες οι ανάγκες του ωφελούμενου.

Στη συγκεκριμένη διαδικασία χρησιμοποιούνται τεχνικές οι οποίες είναι υψίστης σημασίας για την πορεία και τα αποτελέσματα αυτής της παρέμβασης. Όσο καλύτερο είναι το περιβάλλον που δημιουργείται μέσα από αυτή τη σχέση ανάμεσα στον κοινωνικό λειτουργό και στον ωφελούμενο τόσο καλύτερα θα είναι και τα αποτελέσματα της διαδικασίας.

Αποτελεί αναμφισβήτητο γεγονός ότι οι αποφυλακισμένοι από την ώρα της απόλυσης τους έχουν να αντιμετωπίσουν τις περισσότερες φορές πολλά προβλήματα. Μέσα όμως από τη συμβουλευτική σχέση αισθάνονται μια ασφάλεια και μια κατανόηση η οποία ενισχύει και ενθαρρύνει την εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους και τονώνει την αυτοπεποίθησή τους.

Πρωτεύοντα ρόλο σε αυτή τη σχέση έχει ο σεβασμός του κοινωνικού λειτουργού απέναντι στον ωφελούμενο ανεξάρτητα από το φύλο του, τη θρησκεία του, το χρώμα του κλπ. Η αντιμετώπιση όλων από τον σύμβουλο θα πρέπει να γίνεται με τον ίδιο τρόπο και με υπευθυνότητα.

Η διαδικασία που ακολουθεί ο επαγγελματίας περιλαμβάνει αρχικά την πλήρη συνεργασία με τον ωφελούμενο πράγμα που σημαίνει ότι συμβάλλει στο να συνειδητοποιήσει ο αποφυλακισμένος τη σημασία των πράξεων του με αποτέλεσμα το σταδιακό έλεγχο της συμπεριφοράς του. Η συμβουλευτική σχέση έχει σαν στόχο να αλλάξει τη στάση και τη συμπεριφορά του ατόμου. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να έχει την ικανότητα να εξηγήσει στο άτομο με επαγγελματισμό ποιες είναι οι ενέργειες που είναι απαραίτητο να γίνουν και τις συνέπειες που θα έχει στην περίπτωση που δεν ακολουθήσει αυτές τις ενέργειες.

Επιπλέον, είναι πολύ βασικό να είναι ειλικρινείς και να μιλάνε για θέματα τα οποία δεν είναι εύκολο να ειπωθούν ξεκάθαρα χωρίς να προκαλούν στους ωφελούμενους σύγχυση. (Ζαϊμάκης, 2005)

Οι αποφυλακισμένοι τις περισσότερες φορές το μόνο πράγμα που μεταφέρουν στη συμβουλευτική σχέση είναι οι ανάγκες και τα προβλήματα τους και αρκετές φορές δεν αντιλαμβάνονται ή δεν δίνουν σημασία στο πόσο σημαντική είναι και για ποιους λόγους παρέχεται αυτή η υποστήριξη.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθούν οι «αρχές της συμβουλευτικής σχέσης» οι οποίες είναι:

✓ **«Η αρχή της ατομικότητας»**

Σύμφωνα με την αρχή της ατομικότητας ο άνθρωπος αποτελεί μια μοναδική οντότητα που έχει ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό, την αξιοπρέπεια. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να είναι σε θέση να μεταβάλλει τα πιθανά στερεότυπα και τις αντιλήψεις που αφορούν τα άτομα που έχουν αποφυλακιστεί.

✓ **«Η εχεμύθεια»**

Η τήρηση της αρχής της εχεμύθειας κρίνεται απαραίτητη και αναγκαία για την ύπαρξη μιας σωστής και με καλές βάσεις επαγγελματικής σχέσης. Η μη τήρηση της συγκεκριμένης αρχής γίνεται μόνο όταν ο κοινωνικός λειτουργός με κύριο μέλημα την καλύτερη παροχή μέριμνας και ασφάλειας του ωφελούμενου πρέπει να απευθυνθεί σε κάποιον άλλο επαγγελματία και να δώσει απόρρητες πληροφορίες.

✓ **«Η αποδοχή»**

Όσον αφορά την αποδοχή, λόγω αρκετών προβλημάτων που έχει να αντιμετωπίσει ο αποφυλακισμένος είναι πιθανό να παρουσιάσει αρνητική συμπεριφορά. Σε αυτό το σημείο ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να σεβαστεί απόλυτα τον ωφελούμενο, να αποδεχτεί και να αντιμετωπίσει αυτή την κατάσταση.

«Μη κριτική στάση»

Στη συγκεκριμένη αρχή βασικός στόχος δεν είναι η κριτική στάση του κοινωνικού λειτουργού απέναντι στον ωφελούμενο αλλά μια αξιολόγηση των δυνατοτήτων του και των θετικών χαρακτηριστικών του.

✓ «Αυτοδιάθεση»

Όσον αφορά την αυτοδιάθεση, βασικός στόχος είναι να σεβαστεί ο κοινωνικός λειτουργός τις επιθυμίες του ωφελούμενου ο οποίος μέσα από την ενίσχυση της αυτοσυνείδησης του θα ενεργήσει με υπευθυνότητα χωρίς να δέχεται πίεση από τον κοινωνικό λειτουργό (Ζαϊμάκης, 2005).

6.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Είναι απαραίτητο οι κοινωνικοί λειτουργοί που απευθύνονται στα άτομα που έχουν αποφυλακιστεί να είναι δικτυωμένοι με αρμόδιους φορείς οι οποίοι θα προσφέρουν τις ανάλογες υπηρεσίες και θα εξυπηρετήσουν τις συγκεκριμένες ειδικές πληθυσμιακές ομάδες που έχουν να αντιμετωπίσουν την κοινωνική απομόνωση (Σαρρής, 2001).

Οι αποφυλακιζόμενοι παραπέμπονται από τους κοινωνικούς λειτουργούς στις αρμόδιες υπηρεσίες οι οποίες θα τους προσφέρουν την αντίστοιχη εξυπηρέτηση. Σε αυτό παίζει πολύ μεγάλο ρόλο ο κοινωνικός λειτουργός ο οποίος θα πρέπει πρώτα να διερευνήσει με μεγάλη προσοχή το αίτημα του ωφελούμενου ώστε να τον παραπέμψει στη σωστή κατεύθυνση ανάλογα με τις ανάγκες του. Γι αυτό το λόγο λοιπόν είναι υψίστης σημασίας η ικανότητα διάγνωσης που έχει ο κάθε κοινωνικός λειτουργός και η οποία θα πρέπει να καλύπτει όλες τις ανάγκες του ωφελούμενου (Sapsford et al, 2002).

Επιπλέον, η κάθε συμβουλευτική υπηρεσία η οποία υποστηρίζει ψυχοκοινωνικά, επαγγελματικά, νομικά τις ειδικές πληθυσμιακές ομάδες ανάλογα με τις ανάγκες τους είναι υποχρεωμένη να έχει στην οργάνωση της ένα αρχείο με πληροφορίες καθώς επίσης και να είναι δικτυωμένη με επαγγελματικές επαφές. Σε αυτό βέβαια θα πρέπει να συμμετέχει και ο κοινωνικός λειτουργός ο οποίος είναι βασικό να έχει οργανώσει το προσωπικό του αρχείο και συνεχώς να ενημερώνεται για νέα προγράμματα κλπ (Zeitlin, 2005).

Στη συνέχεια αναφέρονται οι φορείς στους οποίους παραπέμπονται τα άτομα που έχουν αποφυλακιστεί ανάλογα με τις ανάγκες τους με σκοπό την ομαλότερη επανένταξη τους στο κοινωνικό σύνολο. Αυτοί είναι:

- Ø Ο ΟΑΕΔ.
- Ø Διάφοροι φορείς απεξάρτησης.
- Ø Ψυχιατρικοί φορείς.
- Ø Κοινωνικές Υπηρεσίες Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Ø Γενικά και Ψυχιατρικά Νοσοκομεία και Κέντρα Ψυχικής Υγείας.
- Ø Φορείς Κοινωνικής Πρόνοιας.
- Ø Υπηρεσίες Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής
- Ø Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός.
- Ø Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.).
- Ø Το Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Παν/ίου Αθηνών.
- Ø Δικηγορικοί Σύλλογοι.
- Ø Κοινωνικές Υπηρεσίες των Καταστημάτων Κράτησης.
- Ø Άλλες ΜΚΟ (Gil-Robles, 2006) (Σταθόπουλος, 2005) .

6.5 ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Η συμβουλευτική της απασχόλησης έχει σαν στόχο να ενισχύσει και να ενθαρρύνει την αυτογνωσία και στη συνέχεια να ενεργοποιήσει τον αποφυλακισμένο ώστε να είναι σε θέση να αντιληφθεί τις δυνατότητες που έχει και οργανώνοντας τις ατομικές στρατηγικές του να καταφέρει να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις του

κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος που συνεχώς μεταβάλλεται επανακτώντας την λειτουργικότητα και την ισορροπία του (Means,1998).

Για να επιτευχθούν τα προαναφερθέντα, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να ενισχύσουν την εκπαιδευτική τους επάρκεια, να ευαισθητοποιήσουν το κοινωνικό σύνολο και την αγορά εργασίας, να συμβάλλουν στην παροχή βοήθειας και επιδομάτων, να δικτυωθούν με τις ανάλογες υπηρεσίες και τους αρμόδιους φορείς και να εκπροσωπούν τους ωφελούμενους με σκοπό να διευκολυνθεί η πρόσβαση τους σε υπηρεσίες και σε κοινωνικά αγαθά.

Επίσης, η συμβουλευτική της απασχόλησης έχει σαν βασική μέριμνα τη δημιουργία επαγγελματικής συνείδησης στους αποφυλακισμένους ενώ ταυτόχρονα κρίνεται βάσιμη η προσαρμογή τους στη νέα τάξη πραγμάτων του εργασιακού τους βίου ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις επαγγελματικές απαιτήσεις όπως είναι για παράδειγμα η αντοχή στις απαιτήσεις εργασίας στις οποίες συμπεριλαμβάνεται το ωράριο, η ικανότητα ομαδικής εργασίας κλπ (Κουκούλη - Σπηλιωτοπούλου, 2001).

Το μοντέλο που ακολουθείται από τους κοινωνικούς λειτουργούς στα πλαίσια της συμβουλευτικής απασχόλησης έχει σαν στόχο να ενημερώσει με σαφήνεια τους αποφυλακισμένους για την αγορά εργασίας, να παρέχει την κατάλληλη εκπαίδευση όσον αφορά τις τεχνικές εργασίας και να προωθήσει τους επωφελούμενους στην επαγγελματική τους αποκατάσταση μέσω συνεργασίας με την αρμόδια υπηρεσία του ΟΑΕΔ.

Αξίζει να αναφερθεί ότι στις συμβουλευτικές υπηρεσίες στα πλαίσια της συμβουλευτικής απασχόλησης πραγματοποιούνται και διάφορες ενέργειες όπως είναι οι Ενέργειες δικτύωσης με την αγορά εργασίας, η δημιουργία ενός χώρου που ονομάζεται job-club προς υποστήριξη των αποφυλακισμένων για ανεύρεση εργασίας σε συνεργασία με τον σύμβουλο στον οποίο υπάρχει υπολογιστής, τηλέφωνο, εφημερίδες και ειδικά ένθετα αγγελιών και η υλοποίηση εργαστηρίων που στοχεύουν στην εκπαίδευση των αποφυλακισμένων ώστε να αποκτήσουν τις τεχνικές εύρεσης εργασίας με σκοπό την επανένταξη τους στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας (Ψαράς, 1961).

6.6 ΥΛΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ

Όσον αφορά τις υλικές παροχές στις συμβουλευτικές υπηρεσίες και πιο συγκεκριμένα τις οικονομικές είναι αρκετά περιορισμένες. Θα πρέπει όμως να αναφερθεί ότι ο στόχος των εν λόγω υπηρεσιών δεν είναι να ενισχυθούν οικονομικά αλλά να προωθήσουν την ομαλότερη επανένταξη των αποφυλακισμένων.

Σε αυτό είναι υψίστης σημασίας η ενεργοποίηση και η κινητοποίηση και των ίδιων των ωφελουμένων οι οποίοι μέσα από αυτό θα αποκτήσουν μια καλύτερη εικόνα για τον εαυτό τους ενισχύοντας την αυτοπεποίθησή τους με αποτέλεσμα την ομαλότερη επανένταξη τους στο κοινωνικό σύνολο.

Αξίζει να αναφερθεί ότι μέσα στις υλικές παροχές δίνεται η δυνατότητα στους αποφυλακισμένους δωρεάν προσωρινής παραμονής του σε ξενοδοχείο για μικρό χρονικό διάστημα, δωρεάν γεύματα σε εστιατόριο και δωρεάν παροχή τηλεκαρτών και εισιτηρίων όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο ανάλογα με τις συνθήκες ώστε να διευκολυνθεί η επικοινωνία και η μετακίνηση του αποφυλακισμένου το πρώτο διάστημα με το οικογενειακό του περιβάλλον.

Με βάση τα προαναφερθέντα συμπεραίνεται ότι μέσα από τις συμβουλευτικές υπηρεσίες ο αποφυλακισμένος υποστηρίζεται και κοινωνικά και ψυχολογικά με όσα μέσα είναι διαθέσιμα και καταβάλλονται μεγάλες προσπάθειες για την ομαλότερη επανένταξη τους σε μια κοινωνία όπου συνεχώς μεταβάλλεται και ο ωφελούμενος θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της (Brown, 1995).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα ψυχολογικά προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει ο πρώην παραβάτης είναι πολλαπλά και σχετίζονται τόσο με τον εγκλεισμό του όσο και με το στιγματισμό του. Ο πρώην παραβάτης καλείται να εναρμονιστεί με το κοινωνικό σύνολο και ο σωφρονισμός έχει επιτύχει τους σκοπούς του όταν έχει απαλλαγεί από οποιοδήποτε κατάλοιπο αφορούσε τον εγκλεισμό του.

Η παρεμβολή του κράτους πρόνοιας κρίνεται επιτακτική ενώ πρέπει με προγράμματα να μεριμνήσει ώστε να επιτευχθεί η κοινωνική και επαγγελματική επανένταξη του ατόμου. Το κράτος οφείλει να δώσει ιδιαίτερη βαρύτητα στους παραβάτες καθώς και στις οικογένειες τους, να συμπαρασταθεί στα άτομα αυτά μέσα από τους φορείς και να βοηθήσει το άτομο να συμβαδίσει ομαλά με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας.

Στο υπέρτατο σημείο της σύγχρονης οικονομικής κρίσης η επαγγελματική επανένταξη των πρώην φυλακισμένων κρίνεται αβέβαιη και ελλοχεύει η πιθανότητα θυματοποίησης του «θύτη». Για το λόγο αυτό θα πρέπει να υφίσταται έμπρακτη απόδειξη του κράτους δικαίου ως προς την ισότητα, τη ρήξη των φόβων και των ανασφαλειών καθώς και της φιλικά προσκείμενης και έμπρακτης κοινωνικοποίησης.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην επανένταξη των πρώην κρατουμένων κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικός. Μέσα από τη γνώση και την εμπειρία του θα πρέπει να προασπίζει το δικαίωμα της ομαλής επανένταξης και να κινεί τα νήματα ώστε να επηρεάσει τους έχοντες την εργασία να εντάξουν πρώην φυλακισμένους στο εργατικό τους δυναμικό.

Τέλος, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να λειτουργεί με γνώμονα το κοινωνικό συμφέρον πλήρως απαλλαγμένος από την έννοια του στιγματισμού και του αποκλεισμού των μελών της κοινωνίας από οπουδήποτε και αν αυτοί προέρχονται.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Για την καλύτερη προσαρμογή των αποφυλακισμένων στο κοινωνικό γίγνεσθαι θα πρέπει να λειτουργούν καλύτερες υποστηρικτικές δομές από την πλευρά της κρατικής μηχανής όπως περισσότερα προγράμματα απασχόλησης.

Ταυτόχρονα θα πρέπει να υπάρχει μεγαλύτερη ενημέρωση στο κοινωνικό σύνολο για τα δικαιώματα των αποφυλακισμένων.

Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να δρα υποστηρικτικά προωθώντας την απασχόληση και την κοινωνικοποίηση των ατόμων αυτών πάντα με γνώμονα την ομαλή ένταξη στο κοινωνικό σύνολο. Μέτρα που πρέπει να ληφθούν ώστε να μειωθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός των αποφυλακισμένων είναι:

1) Η ενημέρωση των πολιτών για την ισότητα μεταξύ των ατόμων της κοινωνίας

2) Η δημιουργία κατάλληλων μέσων κυβερνητικής πολιτικής ώστε να προωθείτε η απασχόληση των αποφυλακισμένων

3) Επέκταση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και της επαγγελματικής κατάρτισης

4) Η συνεργασία μεταξύ κοινωνικών λειτουργών και τοπικής κοινωνίας ώστε να δημιουργηθούν κέντρα υποστήριξης και επανένταξης

5) Μεγαλύτερη παρουσία ειδικά καταρτισμένων επιστημόνων, οι οποίοι θα εργάζονται με σκοπό την παροχή της καλύτερης δυνατής μετασφρονιστικής αρωγής

6) Εφαρμογή και αξιολόγηση διαφόρων δράσεων που φανερώνουν πως η παροχή ευκαιριών για εναλλακτικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις σε ομάδες πρώην εγκλείστων μπορεί να αξιοποιεί γόνιμα τις ποικίλες δεξιότητές τους

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Albrecht H. J., (2002), «Εξελίξεις στο σύγχρονο σωφρονισμό: Φυλακή και εγκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες», Επίμετρο οίο Α. Χάιδου, *Το σωφρονιστικό σύστημα. Ζητήματα θεωρίας και πρακτικής*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Αγάθωνος- Γεωργόπουλου Ε.,(1996) « Η παραβατικότητα των ανηλίκων και το κυνήγι των μαγισσών.», στο Φάκελος « Σωφρονιστικό Σύστημα (xviii-χίχ).Μανδραγόρας

Αλοσκόφης Ουίλιαμ, (2005), «Κοινωνική και ποινική κατάσταση των κρατουμένων στη Δικαστική Φυλακή Κορυδαλλού: Διαφορές ημεδαπών-αλλοδαπών». *Αδημοσίευτη εργασία που υποβλήθηκε στο Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών του Υπουργείου Δικαιοσύνης ως υπηρεσιακή έκθεση*, Αθήνα: Δικαστική Φυλακή Κορυδαλλού.

Αλοσκόφης Ουίλιαμ (2010) «Ο άτυπος κώδικας συμπεριφοράς των κρατουμένων», Αθήνα- Κομοτηνή

Ανδρέου Φίλιππος (2001)*Ένδικα μέσα και ένδικα Βοηθήματα*

Ανδρίτσου Α., Δασκαλάκη Κ, Κατσουγιάννη Κ., Παπαδοπούλου Π., Σινόπουλος Π., Τοαμπαρλή Δ. και Φρονίμου Ε., (1988), «Έρευνα: Ο θεσμός της φυλακής στην Ελλάδα. Προκαταρκτική Έκθεση της Ερευνητικής Ομάδας Εγκληματολογίας του ΕΚΚΕ», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, ειδικό τεύχος 68Α.

Ανδρουλάκης Ν.Κ., (2008) *Ποινικό Δίκαιο*, Γενικό μέρος, Αθήνα

Αρχιμανδρίτου, Μαρία, (2012) Η φυλάκιση ως τρόπος κράτησης και ως μορφή έκτισης της ποινής, Αθήνα : Σάκκουλα Α.Ε

Βιδάλη Σοφία, Ζαγοράς Πάρις,(2008) «Συμβουλευτική και Φυλακή», Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, το δημοσιευμένο άρθρο της ΣΟΦΙΑΣ ΒΙΔΑΛΗ «Νέες "ειδικές" κατηγορίες κρατουμένων: Διαστάσεις της συμβουλευτικής στη φυλακή»

Γιοβάνογλου Σ., (2006), «θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων», *Κοινωνική Αρωγή και Ποινική Δικαιοσύνη*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, τεύχος 2.

Γιοβάνογλου Σοφία, (2006) Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα

Γκιούλη, Βιργινία, (2004) Φιλοσοφία της ποινής, Αθήνα : Σάκκουλας Αντ. Ν.

Δασκαλάκη Η., Παπαδοπούλου Π., Τσαμπαρλή Δ. και Φρονίμου Ε., (2002), «Φυλακισμένοι, πρώην φυλακισμένοι και κοινωνικός αποκλεισμός», *Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα: Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής. Έκθεση για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο*, τόμος Α', Αθήνα: ΕΚΚΕ.

Ευαγγέλου, Ιάσων, (1999) Το πρόβλημα της θανατικής ποινής, Αθήνα : Σάκκουλας Αντ. Ν.

Ζαϊμάκης, Γ., Κανδυλάκη, Α. (2005). *Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας. Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες*. Αθήνα: Κριτική.

Ιωακειμίδης Παναγιώτης Κ. (1998) Η συνθήκη του ΆμστερνταμΝέο πρότυπο ολοκλήρωσης ή σύμπτωμα απο-ολοκλήρωσης; Αθήνα: Θεμέλιο

Ιωακειμίδης Παναγιώτης Κ. (2010) Η Συνθήκη της Λισσαβόνας, Παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση, Αθήνα: Θεμέλιο

Καραΐσκος Δημήτρης (2013) Πρακτικά θέματα ποινικού δικαίου, Ειδικό μέρος, γενικό μέρος: Ερωτήσεις - απαντήσεις πολλαπλής επιλογής Αθήνα: Αρναούτη

Καραγιαννόπουλος Άλκης (2012) Ποινική δικονομία Θεωρία, 64 πρακτικά θέματα, υποδείγματα με όλες τις τελευταίες τροποποιήσεις Αθήνα: Καραγιαννόπουλος Άλκης Β

Καϊάφα- Γκμπάντι Μαρία, (2008) *Εμβάθυνση στην Ποινική Νομολογία*, Αθήνα

Κουκούλη - Σπηλιωτοπούλου, Σ. (2001) *From Formal to Substantive Gender Equality*, Εκδότης: Σάκκουλας Αντ. Ν.

Κουλούρη Ν., (2009) «*Η κοινωνική επανένταξη της φυλακής*», Νομική Βιβλιοθήκη

Κουράκης, Νέστωρ, (2008), *Θεωρία της ποινής : Μια εισαγωγή*, Αθήνα : Σάκκουλα Α.Ε.,

Κρανιδιώτη Μαρία, (2009) *Εγκληματολογία και Ευρωπαϊκή Αντιεγκληματική Πολιτική*, Αθήνα

Λυμπερης Άγγελος, (2008) *Τελωνειακός Κώδικας*, , Νομ.Βιβλ

Μαργαρίτης Λάμπρος, Παρασκευόπουλος Νίκος, (2008) *Ποινικός κώδικας και Ειδικοί ποινικοί νόμοι*, Αθήνα

Μαργαρίτης Λάμπρος, Παρασκευόπουλος Νίκος, *Ποινικός κώδικας και Ειδικοί ποινικοί νόμοι*, Αθήνα, 2009

Μοίρας, Κώστας, (1998) *Σπουδή στην εκτέλεση της θανατικής ποινής*, Αθήνα: Αρσενίδης

Μπαμπινιώτη Γεωργίου (1998) Θεωρητική γλωσσολογία, Εισαγωγή στη σύγχρονη γλωσσολογία, Ιδιωτική Έκδοση

Μπαμπινιώτη Γεωργίου (2010) Διαλογισμοί για τη γλώσσα και τη γλώσσα μας, Αθήνα: Καστανιώτη

Μπεζές Λ.,(2006) «Δυσκοινωνικότητα των νέων και δυσκολία προσαρμογής του αναμορφωτικού συστήματος, στο Λ. Μπεζέ (Επιμ.), Συμπόσιο» Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων. Επανεκπαίδευση, ένταξη

Μυλωνόπουλος Χρίστος Χ. (2008) *Ποινικό Δίκαιο*, Γενικό Μέρος ΙΙ, Αθήνα,

Ντοστογιέφσκι Φιόντορ Μιχάηλοβιτς (2012) Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα Ζαχαρόπουλος Σ.Ι

Παπάδη Μ., Σφηκάκη Μ., Λάλος Ν. και Μάστα Κ.,(1993) «*Κοινωνική επανένταξη: μια δύσκολη φάση του προγράμματος απεξάρτησης*», Τετράδια Ψυχιατρικής

Παπαδογούλας Ν., (1996), «Μια φωνή εκ των ένδον: Κρατούμενοι και Δικαιώματα του Ανθρώπου», στο Κ. Δ. Σπινέλλη και Α. Τσήτσουρα (επιμ.), *Κρατούμενοι και Δικαιώματα του Ανθρώπου*, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Παπανδρέου, Πόπη, (2008) Η συνολική ποινή : Θεωρητική προσέγγιση και πρακτική εφαρμογή, Αθήνα : Σάκκουλας Π. Ν.

Παπουλάκος, Θεόδωρος. (2013), Η ποινή του θανάτου στην κλασική Αθήνα και στην εποχή των ρητόρων : Ο ανθρωποκτόνος νόμος, Αθήνα : Λιβάνη

Παρασκευόπουλος Ν. και Σπινέλλη Κ., (1995), *Έρευνα για την επαγγελματική ένταξη των αποφυλακισμένων στην αγορά εργασίας της Αττικής*, Αθήνα: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

- Παρασκευόπουλος Νίκος, (2008) *Τα θεμέλια του ποινικού δικαίου*, Αθήνα,
- Ροζανβαλόν, Π. (2003), Το νέο κοινωνικό ζήτημα. Επανεξετάζοντας το κράτος Πρόνοιας, μτφ. Σ. Κακουριώτης, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Σαρρής, Μ., (2001), *Κοινωνιολογία της υγείας και ποιότητα ζωής*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης.
- Σταθόπουλος Π. (2005). *Κοινωνική Πρόνοια*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης
- Σπινέλλη Κ.Δ. Κουράκης Ν.(2001), «*Σωφρονιστική Νομοθεσία*», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη
- Τσουκαράκη, Έλση, (2012) *Η ποινή Αθήνα : Ψυχογιός*
- Τσιώλης, Γ. (2005), *Προς μια νέα ηθική της εργασίας*, Αθήνα
- Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων
Φρονίμου Ε. Μητροσύνη , Μ. (2008) *Οικογενειακή κοινωνική και επαγγελματική επανένταξη ειδικών ομάδων πληθυσμού*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα
- Χαραλαμπάκης Αριστοτέλης, Γιαννίδης Ιωάννης, (2009)*Ποινικός κώδικας και νομολογία*, Αθήνα
- Ψαράς, Α. (1961).*Η Κοινωνική Εργασία στην Ελλάδα. Στο Α΄ Εκπαιδευτικό Συνέδριο Κοινωνικών Λειτουργών*. Αθήνα: ΣΕΚΕ.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Brown, R. (1995). *It's social psychology*. Oxford: Blackwell

Gil-Robles A., (2006), «Sur le respect effectif des droits de l’Homme en France à l’attention du Comité des ministres et de l’Assemblée parlementaire», Rapport du Commissaire aux droits de l’Homme du Conseil de l’Europe, CommDH, 2

Means R., Smith,R. (1998) *Community Care – Policy and Practice*, London, Macmillan Press.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

http://www.epipsi.gr/Service_all/service_1/Eidiki_Monada_PAKEE/
προσπελάστηκε: 15/10/014

<http://www.epanodos.org.gr/?p=1152>
προσπελάστηκε: 19/10/014

<http://www.epanodos.org.gr/?p=1149>
προσπελάστηκε: 05/11/014
<http://www.epanodos.org.gr/?p=1146>
προσπελάστηκε: 12/11/014

<http://www.epanodos.org.gr/?p=662>
προσπελάστηκε: 12/11/014

<http://www.epanodos.org.gr/?p=655>
προσπελάστηκε: 12/11/014

<http://www.epanodos.org.gr/?p=645>
προσπελάστηκε: 12/11/014

<http://www.epanodos.org.gr/?p=640>

προσπελάστηκε: 12/11/014

<http://www.epanodos.org.gr/?p=636>

προσπελάστηκε: 12/11/014

<http://www.epanodos.org.gr/?p=633>

προσπελάστηκε: 12/11/014

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΑΡΧΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ

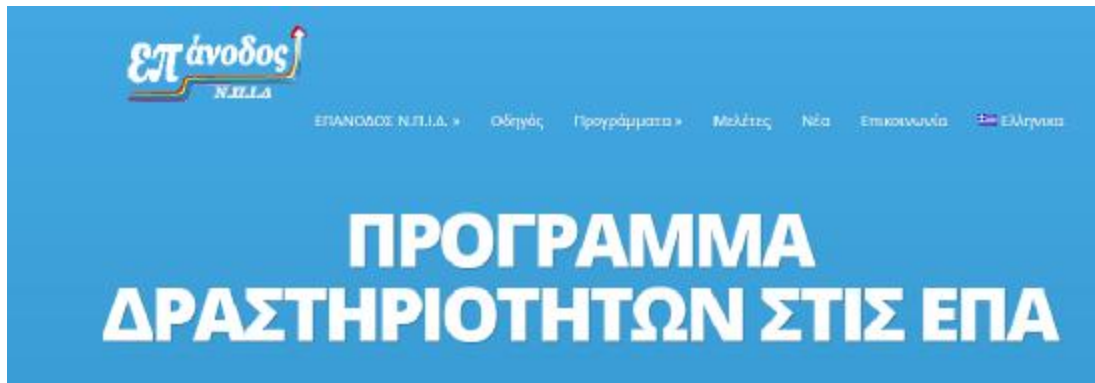
Εικόνα 1: Αρχική σελίδα προγράμματος GRUNDTVIG – PRISON EDUCATION

Εικόνα 2: Αρχική σελίδα προγράμματος LEONARDO

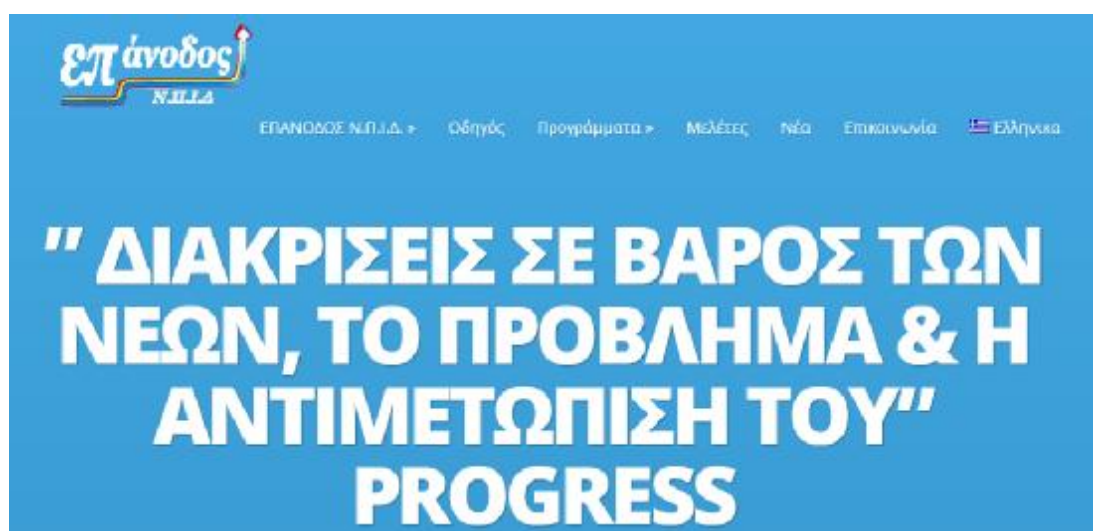
Εικόνα 3: Αρχική σελίδα προγράμματος Active Inclusion Network

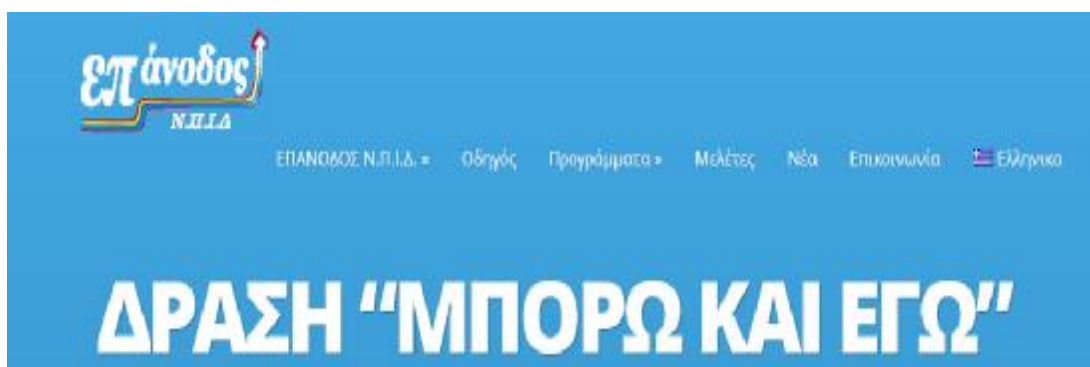
Εικόνα 4: Αρχική σελίδα προγράμματος δραστηριοτήτων στις ΕΠΑ

Εικόνα 5: Αρχική σελίδα προγράμματος για την κοινωνική & επαγγελματική επανένταξη

Εικόνα 6: Αρχική σελίδα προγράμματος διακρίσεις

Εικόνα 7: Αρχική σελίδα προγράμματος μπορώ και εγώ

Εικόνα 9: Αρχική σελίδα προγράμματος Grundtvig

Εικόνα 10: Αρχική σελίδα προγράμματος Grundtvig